

ZAJEDNO GRADIMO ODRŽIVE VEZE

Integrисани годишњи
извештај за 2016. годину

SADRŽAJ

O NAMA

Kontekst u kome poslujemo
Kako stvaramo vrednost
Upravljanje vrednostima
Naš fokus na ključne teme
Održivi razvoj – kako pratimo učinak

2

PARTNERSTVOM KREIRAMO VREDNOST

Fokus na ljude
Kupci i dobavljači
40 godina gradimo veze

12

BRIGA O ŽIVOTNOJ SREDINI

Energija i klimatske promene
Emisije u vazduh
Očuvanje resursa
Upravljanje otpadom
Očuvanje biodiverziteta
Postignuti rezultati

27

IZVODI IZ FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA TITAN CEMENTARE KOSJERIĆ

35

GRI INDEKS I IZVEŠTAVANJE O NAPRETOKU

39

O INTEGRISANOM IZVEŠTAJU ZA 2016. GODINU

44

Ovo je prvi Izveštaj TITAN Cementare Kosjerić o održivom razvoju, pripremljen u skladu sa standardima Međunarodnog saveta za integrисано izveštавање (International Integrated Reporting Council – IIRC). Kompanija izveštava o društveno odgovornom poslovanju od 2011. godine. Sadržaj izveštaja kreiran je u skladu sa najvažnijim temama za kompaniju i njene stejkholdere. TITAN Cementara Kosjerić prati smernice Inicijative za globalno izveštavanje (Global Reporting Initiative – GRI), Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI) koja deluje u okviru Svetskog poslovnog saveta za održivi razvoj (World Business Council for Sustainable Development – WBCSD) i Izveštavanja o napretku Globalnog dogovora Ujedinjenih nacija (United Nations Global Compact – UNGC). Izveštaj za 2016. godinu verifikovali su nezavisni revizori iz kuće E&Y Serbia.

TITAN Cementara Kosjerić | Živojina Mišića bb, Kosjerić
www.titan.rs | +381 31 590 300 | cemkos@titan.rs

UVODNA REČ GENERALNOG DIREKTORA

Poštovani čitaoci,

Tokom 2016. godine obeležili smo važan jubilej – 40 godina rada, osvedočenih trudom da posvećeno i dosledno živimo vrednosti etičnog poslovanja, što se uvek održavalo i na naše rezultate. Izveštaj koji vam predstavljamo već sedmu godinu zaredom, prati Međunarodni okvir integrisanog izveštavanja, i plod je nastojanja da kompanijsko poslovanje, čiji je integralni deo i naša briga o održivom razvoju, prikažemo na sveobuhvatan način – prezentujući zajedno finansijske, društvene i rezultate u oblasti zaštite životne sredine. Kao odgovorna kompanija, koja vrednuje transparentnost, smatramo da će detaljnije informacije doprineti našim dobrim odnosima.

Protekla godina je donela rast potrošnje cementa na dva naša ključna tržišta – u Srbiji i u Crnoj Gori, te smo iskoristili priliku koja se pružila i povećali obim prodaje za 10%, u odnosu na 2015. godinu. Uz dodatne uštede u poslovanju, uspeli smo da podignemo operativni profit za 21%. Ostajemo orijentisani

na dugoročnu stabilnost poslovanja, konstantno nastojeći da unapredimo tri bazične oblasti: finansijske rezultate, društvo i životnu sredinu. Usmeravamo velike napore u saradnju sa lokalnim stejkholderima, prateći međunarodne tokove i uključujući se u važne nacionalne i globalne inicijative koje promovišu društvenu odgovornost i održivi razvoj. Tokom 2016. godine usaglasili smo naše ciljeve sa Ciljevima održivog razvoja Globalnog dogovora UN.

I pored naših dosadašnjih nastojanja, koja donose napredak u oblasti bezbednosti na radu, jasno je da moramo uložiti veći trud ukoliko želimo da održimo nameravane ciljeve u dužem roku. Menadžment TITAN Cementare Kosjerić posvećeno radi na stalnim unapređenjima bezbednosne kulture u okvirima naših operacija, kao i na promociji bezbednosti u lokalnoj zajednici i u lancu nabavke.

Visoki kriterijumi koje smo postavili na planu zaštite životne sredine podrazumevaju kontinuirana ulaganja. Rezultati su vidljivi, i stalno se prate. Ostvarili smo i nadmašili očekivane ciljeve emisija prašine i potrošnje vode, a nastavljamo sa ulaganjima i unapređenjima u oblastima energetske efikasnosti, smanjenja potrošnje prirodnih resursa i borbe protiv klimatskih promena.

Očekujući da se umereni trend rasta potrošnje cementa nastavi i u narednih nekoliko godina, spremni smo da odgovorimo zahtevima tržišta i da aktivno učestvujemo u projektima koji će poboljšati okruženje u kome živimo i radimo. Naši planovi za budućnost uskladjeni su sa prioritetima i politikom TITAN Grupe: dugoročno implementiramo projekte koji unapređuju procese nabavke, održavanja, IT sektora i logistike. Nastavljamo da usmeravamo snage na prioritete društvene odgovornosti, postizanjem još boljih rezultata u domenima zaštite životne sredine i bezbednosti i zdravlja na radu.

Podrška naših partnera – zaposlenih, klijenata i dobavljača, lokalne zajednice – realizuje se saradnjom u svim aspektima održivog razvoja, i otvara put perspektivi daljeg rasta i progrusa kojima zajedno gradimo održive veze.

Miroslav Gligorijević
generalni direktor

TITAN Cementara Kosjerić deo je TITAN Grupe, privatne međunarodne kompanije, renomiranog proizvođača cementa i građevinskih materijala, sa sedištem u Grčkoj. Širom TITAN Grupe, koristimo pojam „etos”, opisujući njime vrednosti koje

čine Titanov identitet, i usmeravaju nas da radimo odgovorno i sa poštovanjem. Grupa zapošljava više od 5.500 ljudi i plasira proizvode u Severnoj i Južnoj Americi, Zapadnoj i Severnoj Africi, Zapadnoj Evropi i na Balkanu.

TITAN Cementara Kosjerić je počela da radi 1976. godine, kada je prva vreća cementa izašla sa proizvodne linije. U proteklih 40 godina ostvarujemo dugoročne rezultate, koji zahtevaju fleksibilnost i osetljivost na dinamično okruženje, uz blisku saradnju sa našim dobavljačima, klijentima i zajednicom u kojoj poslujemo. Uspeh zasnivamo na korišćenju najboljih dostupnih tehnologija, stalnim unapređenjima i kontinuiranom uvećanju fonda znanja u kompaniji.

Naši proizvodi nalaze primenu u različitim aktivnostima, i prisutni su u velikim infrastrukturnim investicijama, poslovnim i privatnim građevinama, i društvenim projektima. Korisnici naših proizvoda – kompanije i pojedinci – uvek mogu da računaju na unapređene, kvalitetnije i trajnije proizvode, koji odgovaraju na njihova očekivanja.

Naši proizvodi

PC 35M (V-L) 32.5R

Pored stabilnog kvaliteta (utrošak vode, vreme vezivanja), ovaj cement karakterišu i visoke rane čvrstoće, dobra svojstva ugradivosti, umerena otpornost na izloženost agresivnim vodama, kao i umeren razvoj toplove hidratacije, tako da je proizvod povoljan za individualnu gradnju, zidarske radove i završne građevinske radove.

PC 35M (V-L) 42.5R

Cement za široku primenu, od proizvodnje transportovanog i pumpanog betona, preko izrade svih vrsta armiranobetonских konstrukcija. Pogodan je i za proizvodnju završnih materijala u građevinarstvu. Osim što ispunjava zahteve za ujednačenim kvalitetom, kao i visokim ranim i kasnim čvrstoćama, ovaj cement ima mogućnost postizanja visokih marki betona.

PC 20M (S-L) 42.5R

Namenjen za izradu svih vrsta betona, preporučljiv je za izradu masivnih betonskih konstrukcija, izgradnju mostova, tunela, puteva i drugih objekata. Ima izvrsna svojstva ugradivosti, i postiže visoke marke betona. Pogodan je za pripremu betona koji se koristi u agresivnim sredinama i pokazuje visoku otpornost na dejstvo mraza i soli.

KONTEKST U KOME POSLUJEMO

72/176

Pozicija Srbije prema Indeksu korupcije za 2016. godinu

Izvor: Transparency International (transparency.org)

5.540 USD

Bruto nacionalni dohodak po stanovniku u 2015. godini

Izvor: The World Bank (worldbank.org)

15,3%

Stopa nezaposlenosti za lica radnog uzrasta u 2016. godini

Izvor: Republički zavod za statistiku (stat.gov.rs)

Poslovanjem u Srbiji dajemo doprinos domaćem proizvodu naše zemlje, istovremeno dodajući stabilnu vrednost profitabilnosti TITAN Grupe. Skromni znaci ekonomskog uspona još uvek nisu dovoljni da podstaknu značajan porast tražnje za cementom, koja je nekoliko godina unazad znatno niža od naših proizvodnih kapaciteta. Budući da smo najveći poslodavac u Kosjeriću – zajednici u kojoj su smeštene naše aktivnosti – donošenju poslovnih odluka pristupamo uvažavajući šire i dugoročne potrebe okruženja, u kontekstu svojih strateških prioriteta. Uvereni smo da su finansijski i ciljevi održivog razvoja međusobno povezani, i u toj sprezi ostvarujemo ekonomska, društvena i ekološka unapređenja, u sferi svoga uticaja.

Odbor direktora i Odbor za društveno odgovorno poslovanje TITAN Cementare Kosjerić dosledno i pažljivo razmatraju rizike i mogućnosti rasta poslovnih aktivnosti, i primenjuju princip predostrožnosti prilikom procene relevantnih pitanja, vodeći računa o uticaju na naše poslovanje, kao i uticaju na najvažnije zainteresovane strane.

**Naše vrednosti:
OSTVARIVANJE
REZULTATA**

Ključni indikatori učinka za 2016. godinu

KAKO STVARAMO VREDNOST

Naša vizija: da ekonomski, ekološki i društveno budemo jedan od najodgovornijih proizvođača građevinskih materijala – podstiče nas da resursima, svojim snagama i odnosima sa saradnicima upravljamo na način kojim kreiramo dodatnu vrednost za najširi krug stejkholdera.

Aktivnosti TITAN Cementare Kosjerić podržane su globalnim pristupom, korporativnim vrednostima i strategijom koja nam omogućuje da se *razvijamo kao multiregionalni, vertikalno integrisani proizvođač cementa, kombinujući vrhunsku operativnost i preduzetnički duh sa poštovanjem ljudi, društva i životne sredine.*

Da bismo proizveli cement, koristimo sirovinske materijale iz prirode, pritom vodeći računa o kontroli kvaliteta i unapređenju

operativne efikasnosti. Upotreba alternativnih materijala donosi značajne prednosti životnoj sredini – čuva prirodna bogatstva, i utiče na smanjenje emisija CO₂ i otpada koji produkuje svetska populacija. Uvek nastojimo da obezbedimo **kvalitet i trajnost naših proizvoda**, da održavamo **visoke standarde u upravljanju**, promovišemo etične poslovne prakse i investiramo u budući rast našeg poslovanja – tokom 2016. godine, naša kapitalna ulaganja iznosila su više od 1.000.000 evra.

Brinemo o zaposlenima i ulažemo u njihov razvoj – štitimo ljudska prava, promovišemo bezbednost i zdravlje ljudi u kompaniji, kao i onih koji sarađuju sa nama. S obzirom da **blisko sarađujemo** sa poslovnim partnerima, našim kupcima i drugim stejkholderima na lokalnom nivou, novčana i nenovčana davanja koja opredeljujemo imaju značajan uticaj.

Svesni smo da naše operacije utiču na ljude i okruženje oko nas, i zato odgovorno nastojimo da smanjimo i eliminišemo negativna delovanja, primenjujući metode koje održavaju balans između ekonomskih, društvenih i ekoloških ciljeva.

Identifikovani rizici	Odgovori – mogućnosti
Javne finansije – uticaj na tržište cementa	TITAN Cementara Kosjerić upravlja operacijama odgovorno, i u tome se fokusira na najvažnije investicije i razvoj zaposlenih, ne izlaže se finansijskim rizicima, imajući u vidu da je uticaj na ekonomski okolnosti ograničen. Odbor za kreditnu kontrolu redovnim sastancima podržava takav pristup.
Zapošljavanje i razvoj najboljih kandidata – lokacija kompanije	U skladu sa svojim politikama, kompanija nudi jednakе mogućnosti za zapošljavanje i razvoj, kao i zaradu iznad zahteva tržišta, uskladenu sa relevantnim propisima. Kompanija uspešno razvija programe edukacije za mlade nezaposlene u lokalnoj zajednici.
Restrukturiranje organizacije	U kompaniji se sprovode programi restrukturiranja, u skladu sa tržišnim okolnostima i na odgovoran način, uz poštovanje društvenih uslova i potreba, i prioriteta biznisa. Isplaćene otpremnine, u najmanju ruku, odgovaraju zakonskim zahtevima, a kompanija blagovremeno i adekvatno reaguje na potrebe zaposlenih koji učestvuju u programima.
Bezbednost i zdravlje na radu	Bezbednost predstavlja prioritet kompanije, koja nastoji da sistematično unapredi uslove rada za zaposlene i ugovarače, kroz razvoj bezbednosne kulture, treninge, jasne i efektivne procedure OHSAS 18001, i dovoljan broj zaposlenih sa neposrednom odgovornošću za ovaj aspekt biznisa.
Klimatske promene	Kako bi smanjila emisije gasova sa efektom staklene baštice, kompanija kontinuirano ulazi u najbolje dostupne tehnologije, nastojeći da poveća udeo alternativnih sirovina, uvede alternativna goriva i unapredi energetsku efikasnost, u skladu sa WBCSD i CSI smernicama.
Širenje principa DOP kroz lanac nabavke	Odnosi sa dobavljačima i ugovaračima uređeni su Procedurom nabavke (ISO 9001), Kodeksom ponašanja za nabavku, i politikama o ljudskim pravima i sprečavanju mita i korupcije. Kontinuirano se razvijaju mehanizmi koji obezbeđuju usklađenost sa najvišim standardima, u svim fazama lanca vrednosti.

UPRAVLJANJE VREDNOSTIMA

Organizaciona šema
TITAN Cementare Kosjerić

Svojim poslovanjem TITAN Cementara Kosjerić kreira vrednost za ključne stekholdere, prateći najviše, certifikovane, domaće i međunarodne standarde, uključujući procedure ISO standarda: 9001 — upravljanje kvalitetom, 14001 — upravljanje zaštitom životne sredine, 18001 — upravljanje bezbednošću i zdravlјem na radu, kao i relevantnim politikama koje se odnose na etično ponašanje, društveno odgovorno poslovanje, ljudska prava, sprečavanje mita i korupcije i zabranu konkurenциje. U datom kontekstu, u kompaniji se redovno sprovode analize koje omogućuju stalno usavršavanje procesa i aktivnosti. Principi ponašanja jasno se komuniciraju zaposlenima prilikom zasnivanja radnog odnosa, dok se periodično održavaju i odgovarajuće obuke.

Odbor direktora, na čijem je čelu generalni direktor kompanije, donosi ključne poslovne odluke u skladu sa smernicama i strategijom TITAN Grupe, dok su pitanja održivog razvoja poverena **Odboru za društveno odgovorno poslovanje**, kojeg čine generalni i tehnički direktor, menadžer zaštite životne

sredine, menadžer bezbednosti i zdravlja na radu, i menadžer za ljudske resurse. Ovaj Odbor postavlja strateški pravac i odobrava akcione planove pomoću kojih se realizuju kratkoročni i dugoročni ciljevi održivog razvoja, što podrazumeva i kanale komunikacije sa ključnim stekholderima i njihovo uključivanje u formulisanje prioritetnih oblasti. Operativna pitanja i aktivnosti svih područja održivog razvoja u nadležnosti su Tima za DOP. Stalna komunikacija sa korporativnim centrom TITAN Grupe i drugim poslovnim jedinicama obezbeđena je ulogom Predstavnika za DOP, koja je istovremeno i nosilac svih inicijativa društveno odgovornog poslovanja.

Na svim nivoima organizacije, saglasno konkretnim temama, uspostavljeni su raznovrsni vidovi komunikacije, koji uključuju i dijalog sa stekholderima. Dobijene povratne informacije o rezultatima rada i pitanjima vezanim za bezbednost na radu, životnu sredinu, društvenu odgovornost i etično poslovanje, ocenjuje najviši menadžment, koji donosi adekvatne odluke i obezbeđuje njihovo sprovođenje.

Članovi Odbora direktora, istovremeno su članovi i **Odbora za kvalitet, bezbednost i zdravlje na radu, zaštitu životne sredine, i razvoj zaposlenih**, koji se sastaju bar jednom godišnje, što dodatno omogućuje kontinuitet u komunikaciji, kao i praćenje rezultata. Jasne procedure i granice ovlašćenja ovih radnih tela, uz smernice i politike TITAN Grupe, kao i ocenu učinka za rukovodioce, koja u kontekstu ostvarivanja poslovnih ciljeva i dugoročne vrednosti za kompaniju podrazumeva i aspekte društvene odgovornosti – obezbeđuju sprečavanje sukoba interesa, kao i fer pristup prilikom nagrađivanja. Saradnja sa zainteresovanim stranama za investitore predstavlja bitan aspekt poslovanja, što se potvrđuje kroz praćenje rezultata najvišeg menadžmenta.

Svoja znanja o svim oblastima održivosti redovno dopunjujemo u direktnim kontaktima sa profesionalcima iz oblasti društvene odgovornosti, ili na sastancima najvišeg menadžmenta TITAN Grupe, na kojima je održivi razvoj uvek prioritetska tema.

NAŠ FOKUS NA KLJUČNE TEME

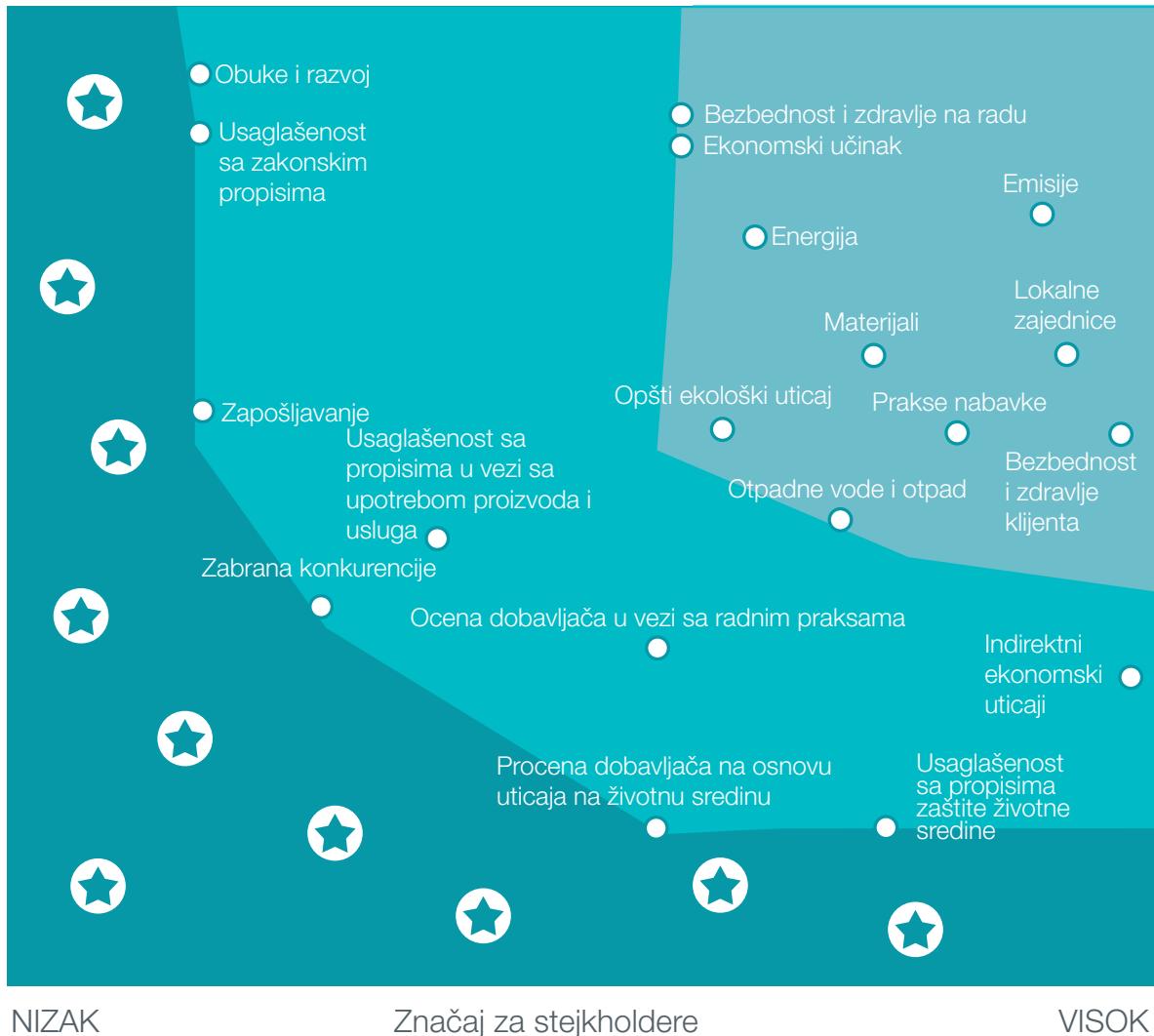
Cenimo značaj povratnih informacija koje dobijamo od svih zainteresovanih strana, i zato svake godine, u redovnim kontaktima koje negujemo, ili prilikom različitih događaja koje organizujemo, s pažnjom beležimo komentare, pitanja i predloge učesnika, što nam omogućuje da formalnim putem, ili konkretnim aktivnostima odgovorimo na potrebe i očekivanja naših partnera. Komentari koje dobijamo od saradnika pomažu nam da kontinuirano unapređujemo naš rad i naše rezultate.

Od 2013. godine TITAN Cementara Kosjerić u procesu ocenjivanja materijalnosti ključnih tema uvažava i značajne stejkholdere: zaposlene, kupce, dobavljače i predstavnike lokalne zajednice. Ocenu važnosti tema, u skladu sa politikom TITAN Grupe, sprovodimo svake druge godine, na Stejkholder forumu „Naša zajednica – naša odgovornost”, vodeći računa da naši izveštaji, komunikacija sa stejkholderima i primenjene inicijative ostanu u okvirima oblasti koje su ocenjene kao prioritetne za budućnost lokalnog razvoja. Na ovaj način obezbeđujemo uvažavanje stavova onih koji utiču na naše poslovne operacije, ili na koje mogu uticati naše aktivnosti.

Matrica materijalnosti – ključne teme za kompaniju i stejkholdere

VISOK

Značaj za kompaniju

KLJUČNE TEME

MATERIJALNE TEME

NEMATERIJALNE TEME

- Obeležavanje proizvoda
- Žalbeni mehanizmi u vezi sa radnim praksama
- Žalbeni mehanizmi po osnovu životne sredine
- Žalbeni mehanizmi po osnovu ljudskih prava
- Marketinške komunikacije
- Žalbeni mehanizmi za društveni uticaj
- Biodiverzitet
- Procena uticaja na ljudska prava
- Prisilan i obavezan rad
- Zabrana dečijeg rada
- Prava domorodačkog stanovništva
- Voda
- Odnosi rada i rukovođenja
- Antikorupcija

- Bezbednosne prakse
- Javne politike
- Prisustvo na tržištu
- Investicije i ljudska prava
- Zabrana diskriminacije
- Jednake mogućnosti
- Jednaka zarada za žene i muškarce
- Privatnost klijenta
- Proizvodi i usluge
- Ocena dobavljača po osnovu uticaja na društvo
- Sloboda udruživanja i kolektivno pregovaranje
- Ocena dobavljača po osnovu ljudskih prava
- Transport

ODRŽIVI RAZVOJ – KAKO PRATIMO UČINAK

Odluka da podržimo realizaciju Ciljeva održivog razvoja Globalnog dogovora UN, koji su najrelevantniji za naše poslovanje, prirodni je ishod dosledne primene Titanovih vrednosti u svakodnevnom radu. Naši strateški planovi usaglašeni su sa preuzetim obavezama, kao i rezultatima kontinuiranog dijaloga sa stejkholderima.

Ciljevi	Učinak 2015	Učinak 2016	Nastojanja za 2020. godinu
Zaposleni i radno okruženje			
Unapređenje kompetencija	Realizovano 33,81 sati treninga, po zaposlenom. Više od 339 evra iznosi prosečno ulaganje u razvoj, po zaposlenom.	Realizovano 36,35 sati treninga, po zaposlenom. Više od 320 evra iznosi prosečno ulaganje u razvoj, po zaposlenom.	Organizovati najmanje 30 sati obuke, po zaposlenom. Organizovati obuke koje što kvalitetnije odgovaraju na potrebe zaposlenih.
Etičnost u poslovanju	Za menadžment kompanije je održan trening – „Strateško upravljanje ljudskim resursima” (48 sati).	Sprovođenje priprema za distribuciju politika TITAN Grupe o ljudskim pravima, sprečavanju korupcije, zabrani konkurenčije i sankcijama.	Sprovođenje obuka za primenu Kodeksa ponašanja TITAN Grupe za sve zaposlene, svake dve godine.
Povrede na radu	Na 1.000.000 radnih sati, frekvencija povreda na radu iznosi: 1 (jedan).	Nije bilo povreda na radu (LTI = 0).	Dostizanje i održavanje rezultata: 0 (nula) povreda na radu.
Uključivanje i briga o zaposlenima	Definisan je akcioni plan za unapređenje zadovoljstva zaposlenih. Zaposlenima je na raspolaganju kantina za ishranu.	Implementacija akcionog plana za unapređenje zadovoljstva zaposlenih. Osvetljen plato za skladištenje i utovar paletiranog cementa. Vršeno ispitivanje prisustva silikatne prašine.	Unapređenje zadovoljstva i angažmana zaposlenih. Stalno unapređenje uslova rada.
Tržište			
Održavanje zadovoljstva klijenata	Nije zabeležena nijedna osnovana reklamacija na proizvode.	Nije zabeležena nijedna osnovana reklamacija na proizvode.	Održavanje niskog nivoa reklamacija, savetovanje i edukovanje kupaca.
Odgovornost prema korisnicima proizvoda	Uvedeno novo pakovanje cementa od 25 kg.	Postavljanje PVC folije preko palete, u cilju zaštite vreća cementa od uticaja vlage.	Praćenje zahteva EU za usaglašavanje bezbednosnih oznaka na vrećama.
Edukacija kupaca i dobavljača o društvenoj odgovornosti	Organizovani su sastanci u okviru fokus grupe o lancu nabavke. Kodeks ponašanja pri nabavkama – distribuiran uz 160 ugovora.	Kodeks ponašanja pri nabavkama – distribuiran uz 165 ugovora.	Održavati kontinuiranu komunikaciju, sa ciljem da 80% ključnih dobavljača i kupaca poštuje principе odgovorne nabavke.
	Prezentacija za lokalne izvođače radova i prevoznike, na temu „Bezbednost pre svega“ (165 sati).	Organizovana prezentacija i radionica za dobavljače, na temu „Bezbednost pre svega“ (175 sati).	
	Realizovano 59 sati treninga za bezbedan rad ugovarača.	Realizovano 115 sati treninga za bezbedan rad ugovarača.	Nastaviti sprovođenje obuka za bezbedan rad ugovarača.
Pretkvalifikacija dobavljača	Pretkvalifikovano 63% dobavljača, od ukupnog broja novih dobavljača.	Pretkvalifikovano 100% novih dobavljača.	Unaprediti proces pretkvalifikacije i uspostaviti ga za 100% novih dobavljača.

Ciljevi	Učinak 2015	Učinak 2016	Nastojanja za 2020. godinu
Životna sredina			
Investiranje u održivi razvoj	Više od 333.000 evra iznosila su ulaganja u životnu sredinu.	Više od 330.000 evra iznosila su ulaganja u životnu sredinu.	Dalje raditi na poboljšanju učinka u oblasti zaštite životne sredine.
Emisija CO ₂	Ukupna specifična direktna emisija CO ₂ je iznosila 604,7 kg/t _{proizvoda} *	Ukupna specifična direktna emisija CO ₂ je iznosila 615,3 kg/t _{proizvoda} *	Dostizanje vrednosti specifične direktnе emisije CO ₂ < 637,3 kg/t _{proizvoda} .
Energetska efikasnost	Smanjen utrošak specifične termalne energije za 3,2%, u odnosu na 2014. godinu.	Zamenjene 303 sijalice, odgovarajućim štednim sijalicama.	Zameniti sve sijalice u kompaniji, energetski efikasnijim.
Alternativna goriva i sirovine	Realizovan projekat instalacije novog kotla za grejanje na drveni pelet, čime je fosilno gorivo (mazut) zamenjeno obnovljivim izvorom energije. Učešće alternativnih sirovina iznosilo je 11,49%.	Kao emergent za grejanje u potpunosti je korišćen obnovljivi izvor energije, drveni pelet. Učešće alternativnih sirovina iznosilo je 10,29%.	Nastaviti zalaganja za procese usklađivanja sa standardima EU, koji se odnose na korišćenje alternativnih goriva. Dalje povećati učešća alternativnih sirovina.
Lokalna zajednica i društvo			
Dijalog sa stejkholderima	Realizovane 4 inicijative u okviru fokus grupe, u vezi sa najvažnijim aspektima razvoja lokalne zajednice. Održan Stejkholder forum „Naša zajednica – naša odgovornost”.	U dijalogu sa stejkholderima, povodom predstavljanja Izveštaja o održivom razvoju za 2015. godinu, prikupljeni su predlozi o mogućnostima volonterskog angažmana.	Organizovati sastanke sa stejkholderima i održavati dijalog sa njima.
Transparentnost i integritet	Objavljen Izveštaj o DOP i održivom razvoju, u skladu sa Smernicama GRI G4 za ključni nivo primene.	Objavljen Izveštaj o DOP i održivom razvoju, u skladu sa GRI G4 za napredni nivo primene.	Stalno unapređenje transparentnosti kroz izveštavanja o DOP i održivom razvoju.
Strateški pristup ulaganju u lokalnu zajednicu	Ukupno ulaganje u lokalnu zajednicu iznosilo je više od 146.000 evra.	Ukupno ulaganje u lokalnu zajednicu iznosilo je više od 225.000 evra. Realizovan treći krug programa praksi „Znanje za izazove – gradimo kulturu neprekidnog učenja”.	Nastaviti podržavanje važnih razvojnih programa u lokalnoj zajednici.

Saradnja sa svim zainteresovanim stranama suštinski je element načina na koji radimo, i neraskidivo je povezana sa našim vrednostima i prioritetima održivog rasta.

Uključivanje stejkholdera

Angažovanje lokalnih organizacija, koje je TITAN Cementara Kosjerić inicirala 2014. godine formiranjem fokus grupe, sa idejom da se njihovim uticajem dugoročno unaprede različiti aspekti života u Kosjeriću, nije nastavljeno u 2016. godini. Ograničeni resursi, zahtevni zadaci za koje nije postojalo dovoljno interesovanja i inicijative zainteresovanih strana, naveli su nas da tražimo i primenjujemo drugačije relacije partnerstva, kojima ćemo vidljivo stvarati pozitivne promene i poboljšanja u

našoj zajednici. Povratne informacije iz okruženja za nas imaju neprocjenjivu vrednost jer unapređuju naše rezultate na dugi rok, i omogućuju da damo nedvosmislen i merljiv doprinos sredini u kojoj živimo i radimo, na osnovu čega dobijamo i društvenu dozvolu za rad. Zbog toga ćemo i svoje buduće aktivnosti zasnivati na konstruktivnom dijalogu sa svim zainteresovanim stranama.

FOKUS NA LJUDE

Tokom 2016. godine, u kolektivu smo predstavili Titanovu platformu liderstva: TLP (TITAN Leadership Platform). Program obuhvata skup ponašanja koja naše zaposlene čine etičnim i kompetentnim vezivnim tkivom svih uspeha kompanije. Ovaj praktičan pristup modernizuje organizaciju, promoviše dobre prakse i fokus na budućnost, i istovremeno olakšava primenu naših principa: integriteta, jednakih mogućnosti za sve, meritokratije, otvorene komunikacije i transparentnosti, kroz novi Proces rezultata i razvoja (Performance and Development Process), i ocenu učinka, adekvatno primenjenu na svim nivoima TITAN Cementare Kosjerić.

Najviši standardi zaštite ljudskih prava zastupljeni su u svim aspektima odnosa sa zaposlenima. Osnovna zarada za sva radna mesta prilagođena je uslovima tržišta, odgovarajućim propisima i odredbama Kolektivnog ugovora, koji obuhvata sve

zaposlene, i koji je sa Sindikatom TITAN Cementare Kosjerić potpisana u decembru 2014. godine. Zaposlenima se prilikom odlaska u penziju isplaćuju zakonom propisane otpremnine, dok zaposleni koji rade u kompaniji 10, 20, 30 ili 40 godina, dobijaju jubilarne nagrade. Tokom 2016. primenili smo program restrukturiranja, u skladu sa odredbama relevantnih zakona, prilikom čega se 15 zaposlenih dobrovoljno prijavilo za učešće, a ukupan trošak za kompaniju iznosio je blizu 300.000 evra.

U skladu sa kontinuiranim naporima kompanije da unapređuje otvorenost, zaposlenima je, pored drugih oblika neposredne komunikacije, na raspolaganju imejl adresa, putem koje mogu prijaviti potencijalna kršenja Kodeksa ponašanja: kodekspriasanja@titan.rs. U periodu koji pokriva ovaj Izveštaj, nije bilo prijava u vezi sa kršenjem Kodeksa ponašanja.

ZAPOSLENI u TITAN Cementari Kosjerić, na dan 31. 12.	2014	2015	2016
Broj zaposlenih sa punim radnim vremenom	224	230	214
žene	32	34	34
muškarci	192	196	180
Broj zaposlenih na određeno vreme	10	3	4
žene	3	2	2
muškarci	7	1	2
Ukupan broj zaposlenih	234	233	218
Broj zaposlenih, po polu	broj	%	broj
žene	35	14,96	36
muškarci	199	85,04	182
	broj	%	broj
	36	16,51	182
	197	84,54	83,49

- menadžment 12%
- zaposleni 88%

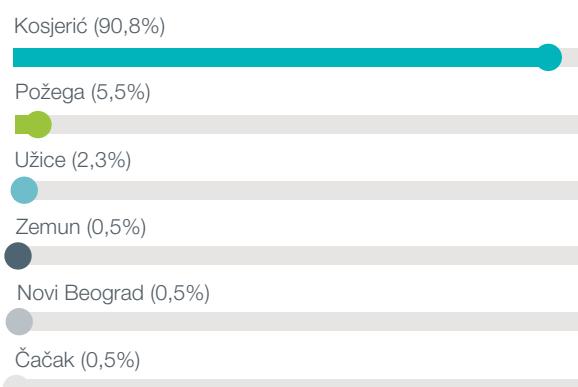
UGOVARAČI	2014	2015	2016
Ukupan broj zaposlenih ugovarača	155*	153*	174*
Broj ugovarača, bez logistike i transporta	37*	32*	38*
Broj ugovarača – logistika i transport	118*	121*	136*
Ukupan broj radnih sati ugovarača	291.875	288.102	329.447

* broj zaposlenih ugovarača procenjen je u odnosu na radne sate (kao Full Time Equivalent — FTE)

FLUKTUACIJA ZAPOSLENIH	POL	STAROST	2014	2015	2016
Novozaposleni, od kojih je dvoje iz Kosjerića	žene	<30	3	1	2
		30-50	0	1	0
		>50	0	0	0
	muškarci	<30	6	0	2
		30-50	2	0	1
		>50	0	0	0
Zaposleni koji su napustili organizaciju – redovna fluktuacija	žene	<30	1	1	0
		30-50	0	0	2
		>50	0	0	0
	muškarci	<30	1	0	2
		30-50	2	2	0
		>50	1	0	1
Zaposleni koji su napustili organizaciju – program restrukturiranja	žene	<30	0	0	0
		30-50	0	0	0
		>50	2	0	0
	muškarci	<30	0	0	0
		30-50	2	0	2
		>50	27	0	13
Stopa fluktuacije, % (broj zaposlenih koji su napustili organizaciju / prosečan broj zaposlenih za period)			14,40	1,28	8,85

Struktura zaposlenih prema mestu stanovanja

Odsustvo radi nege deteta u TITAN Cementari Kosjerić		2015	2016
Zaposleni koji su imali pravo na odsustvo zbog rođenja deteta	muškarci	4	4
	žene	2	1
Zaposleni koji su iskoristili pravo na odsustvo	muškarci	0	0
	žene	2	1
Očekivani broj zaposlenih za povratak sa odsustva	muškarci	0	0
	žene	2	2
Zaposleni koji su se vratili na posao posle odsustva	muškarci	0	0
	žene	2	2
Zaposleni koji su se vratili na posao posle odsustva, i zaposleni su i 12 meseci kasnije	muškarci	0	0
	žene	1	2

GRAĐANSKIM VOLONTIRANJEM UMREŽAVAMO ŽIVOTNE VREDNOSTI

Na polju društvene posvećenosti i odgovornog građanstva, prepoznajemo važnost socijalne uloge zaposlenih, i van njihovog radnog okruženja. Zato nastojimo da kolegama omogućimo karijeru punu izazova, uz istovremenu ravnotežu između profesije, javnog angažovanja i privatnog života. Štavise, trudimo se da promovišemo pojam „dobrog građanina”, ohrabrujući i popularišući učešće u volonterskim i drugim aktivnostima koje doprinose dobrobiti zajednice.

U tom duhu, i u saradnji sa KUD-om „Maksim Marković” iz Kosjerića, organizovali smo akciju farbanja ograda i krečenja prostorija Hana, najstarijeg sačuvanog istorijskog objekta u opštini. Time smo nastavili radove na održavanju unutrašnjeg i spoljašnjeg prostora vremešnog turskog zdanja, čije je renoviranje finansirala Cementara. Inicijativu je podržalo preko 50 učesnika iz Titana i folklornog ansambla, koji će u lepšem i bezbednijem ambijentu spomenika kulture imati više inspiracije za pripremanje svog repertoara. Ovom poslu su se pridružili i drugi akteri u lokalnoj sredini, dobrovoljnim radom i doniranjem potrebnog materijala.

Bezbednost pre svega

Još jedna, 2016. godina, protekla je u TITAN Cementari Kosjerić bez povrede na radu, što dokazuje da bezbednost i zdravlje zaposlenih predstavlja prioritet naše kompanije. Dobro postavljen sistem, obaveze i odgovornosti svih članova kolektiva, kao i njihova visoka svest u ovoj oblasti, pravi su način za dostizanje cilja: „Bezbedno radno okruženje, bez povreda na radu”.

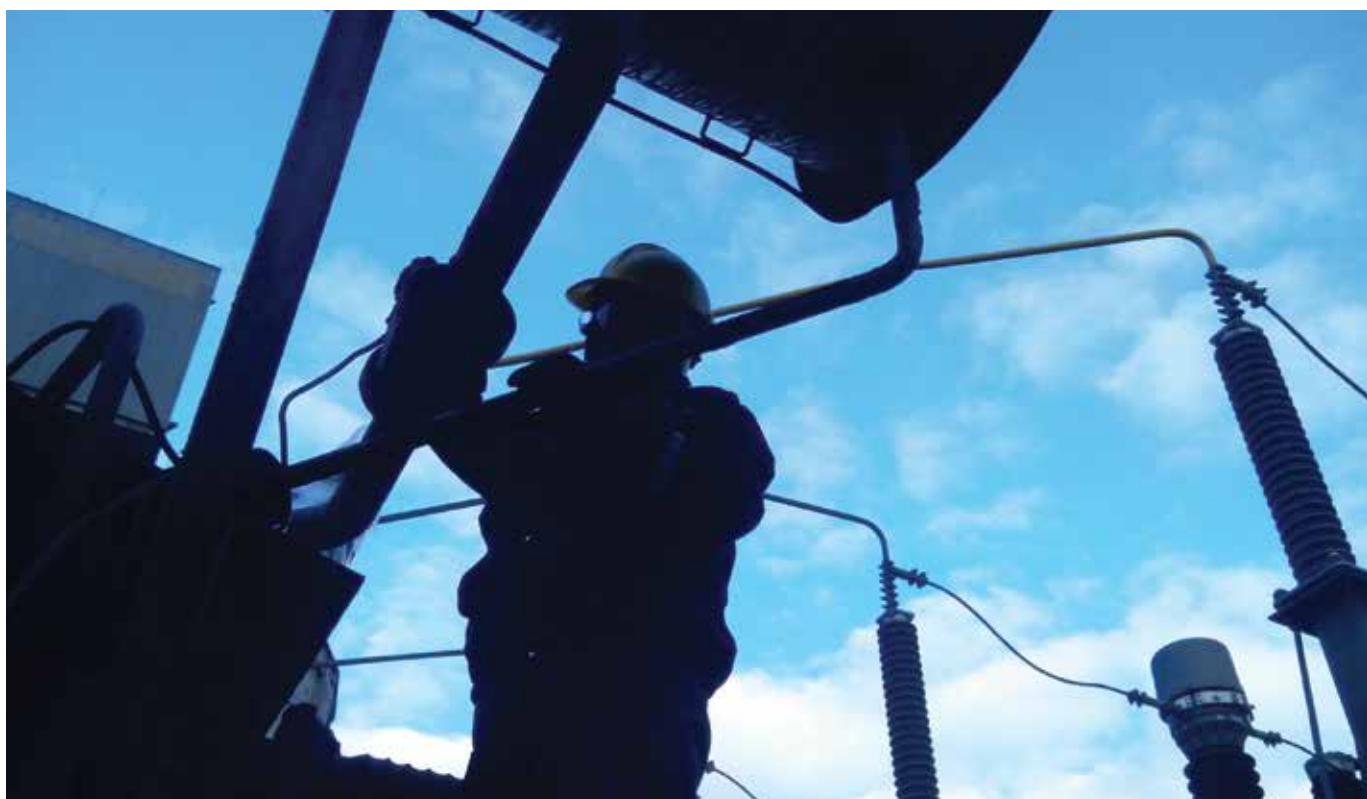
**Naše vrednosti:
DOP**

Parametar	Definicija	2014	2015	2016
Fatalne povrede	Broj povreda na radu sa fatalnim ishodom	zaposleni	0	0
		izvođači	0	0
LTI*	Broj povreda na radu sa izgubljenim danima	zaposleni	0	1
		izvođači	0	0
LTIFR**	Frekvencija povreda na radu normalizovano na milion radnih sati	zaposleni	0,00	2,39
LTISR***	Broj izgubljenih kalendarskih dana usled povreda na radu normalizovano na milion radnih sati	zaposleni	0,00	40,72
AR	Broj dana odsustva sa rada normalizovano na 200.000 (GRI definicija)	zaposleni	6.166	5.896
Profesionalna obolenja	Broj izgubljenih kalendarskih dana usled profesionalnih obolenja	zaposleni	0	0
Sati obuka za zaposlene	Prosečan broj sati obuke o bezbednosti po zaposlenom	zaposleni	6,65	10,16
		izvođači	4,31	1,87
				3,02

* Povredom na radu se smatra svaka povreda zbog koje je zaposleni odsutan sa posla, jedan ili više radnih dana, ne računajući dan povrede.

** Broj povreda sa izgubljenim danima x 1.000.000 / Ukupan broj radnih sati koji su ostvarili direktno zaposleni tokom godine; prema CSI, ne izveštava se za izvođače.

*** Ukupno izgubljenih kalendarskih dana u godini usled povreda na radu x 1.000.000 / Ukupan broj radnih sati koji su ostvarili direktno zaposleni tokom godine; prema CSI, ne izveštava se za izvodače.

Da bi sistem bezbednosti i zdravlja na radu bio održiv, neophodno je stalno usavršavanje i unapređenje svih njegovih aspekata, počevši od pravila i procedura, preko sistema treninga i obuka, do prepoznavanja novih, često skrivenih opasnosti i štetnosti. Dva postulata bezbednosti u našoj kompaniji glase: svaku povredu je moguće spričiti i poštovanje bezbednosnih pravila jeste uslov zaposlenja. Na ovim polazištima počivaju dobre performanse i dostizanje zacrtanih ciljeva sigurnog radnog okruženja, integrisanog u sve aktivnosti TITAN Cementare Kosjerić.

U 2016. godini, sproveli smo 3.490 sati treninga, odnosno 15,51 sat po zaposlenom, dok je za naše ugovarače organizovano 115 sati treninga, ili 3 sata obuke po izvođaču sa punim radnim vremenom. Pored redovnih teorijskih i operativnih treninga, koji veću pažnju poklanjaju praktičnim obučavanjima, počeli smo

da organizujemo i edukacije o prevenciji ozbiljnih incidenata. Bazirane na detaljnim analizama uzroka za već nastale nezgode na nekim drugim lokacijama, ove edukacije imaju svrhu da transferom iskustva razviju svest zaposlenih o riziku i merama predostrožnosti u svakodnevnom radu.

Prošle godine smo sproveli 7 takvih treninga za sve zaposlene, sa temama:

- Eksplozije,
- Padovi sa visine,
- LOTOTO (zaključaj, označi, proveri),
- Ograničeni prostori,
- Radovi koji stvaraju toplotu (izvor paljenja),
- Miniranja na rudnicima,
- Nadzemni i podzemni električni vodovi.

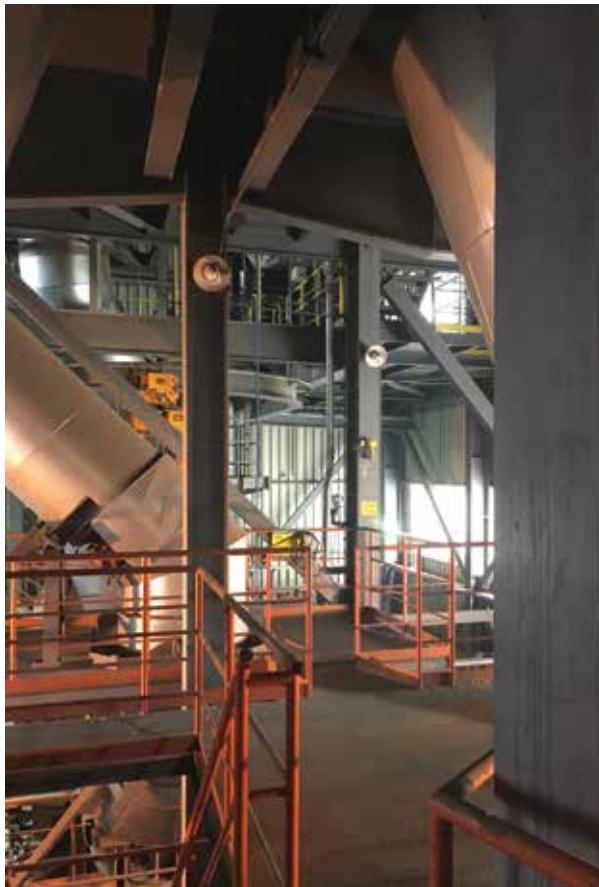
PROMOCIJA BRIGE O BEZBEDNOSTI

Sticanje novih i unapređenje postojećih znanja preduslov su svakog uspeha, pa i u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu. Pored obuka zaposlenih, organizujemo i dečije „Bezbednosne radionice”, za uzrast četvrtog razreda svih osnovnih škola u opštini Kosjerić, kao i program treninga bezbednosti i zdravlja za naše ugovarače i poslovne saradnike, kojima prenosimo svoja znanja i iskustva, uspostavljajući time bolje uzajamno razumevanje, kvalitetniju saradnju i unapređenje bezbednosti u širem krugu delovanja kompanije. U oktobru 2016. godine, učestvovali smo na Sajmu bezbednosti i zdravlja na radu, gde smo – u saradnji sa Upravom za bezbednost i zdravlje na radu, u sastavu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja – za učenike beogradskih osnovnih škola održali javni čas posvećen bezbednosti u saobraćaju i igri, opasnim materijama i zaštiti dece od radne eksploracije.

Korišćenjem odgovarajućih alata za prepoznavanje opasnosti i štetnosti, otkrili smo 57 novih ili skrivenih izvora rizika, a u isto vreme realizovali 98 preventivno-korektivnih mera, proisteklih iz istraživačkih radova, eksternih i internih revizija, i predloga za unapređenje.

Odbori bezbednosti konstantno prate trendove bezbednosti i zdravlja na radu, i preduzimaju mere za održavanje kursa stalnog unapređenja bezbednosnih procedura, kontrole sprovođenja sistema i učenja na incidentima iz TITAN Grupe i celog sveta. U okviru sistema bezbednosti, pored Glavnog odbora, funkcionišu i odbori za revizije, pravila i procedure, i istraživački radovi.

U kompaniji smo оформили и Одбор безбедности, којег чини пет представника запослених и три представника послодавца. Дoprinosom ovog tela, укључују се чланови колектива у организовање функционисање система безбедности, чиме поспеšujemo добру комуникацију и атмосферу узажамног пoverења у целој организацији, а то је предуслов за свакодневно усавршавање безбедносне културе и достизање добрих резултата на овом пољу.

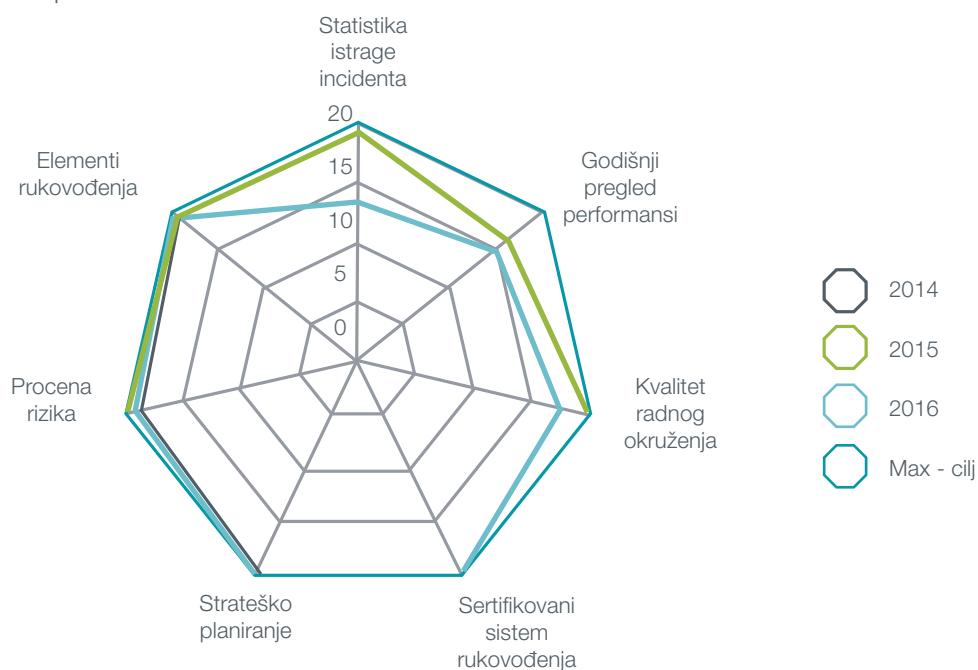
Naš приступ да сваки састанак и тренинг започнемо темом о безбедности – добра је пракса које се не одричемо, и препоручујемо свима да део времена и паžње поклоне развоју безбедносне свести, у лиčnom и колективном понашању.

Nакон измене Закона о раду и Закона о безбедности и здрављу на раду, коригован је Колективни уговор код послодавца, који takođe обухвата bitne teme bezbednosti na radu.

Implementiranost система BZNR за 2016. годину, у TITAN Cementari Kosjerić iznosi 89,6%, што је pokazala Revizija 360 stepeni, коју svake godine sprovode menadžer za безбедност и здравље на раду TITAN Grupe i regionalni menadžer ove струке.

U septembru 2016. године, успешио је извршена провера усаглашености и ресертификација система безбедности и здравља на раду, у складу са стандардом OHSAS 18001.

Резултати ревизије 360 степени

Gradimo kulturu neprekidnog učenja

Već šest godina zaredom, rukovodiocima u TITAN Cementari Kosjerić i drugim poslovnim jedinicama Grupe, na raspolaganju je prilagođeni program učenja i sticanja menadžerskih veština. Program se zove STEP (Self Training E-learning Program), i uključuje učesnike koji su snažno motivisani za samostalno učenje putem onlajn platforme, kreirane da unapredi rukovođenje i liderstvo u skladu sa visokim standardima Poslovne škole Harvarda i Titanovom platformom liderstva (TLP). Usavršavanje, takođe, podstiče razmenu dobrih praksi u okviru radnih grupa, kao i povezivanje uspešnih zaposlenih u našoj kompaniji, što doprinosi jačanju zajedničkog – Titanovog identiteta. Sadržaj programa raspoređen je u module, koji su umreženi sa Titanovom platformom liderstva, i formulisani u kompetencijama: Inspiriši i razvijaj ljudе, Gradi zajedništvo i podstakni saradnju, Ponudi rešenja i obezbedi rezultate, i Predvidi i uvedi promene.

**Naše vrednosti:
ZNANJE**

Obuke 2016. godine: 8.178 sati

Prosečan broj trening sati po kategoriji zaposlenih

Prosečan broj trening sati prema polu

KUPCI I DOBAVLJAČI

Proizvodi TITAN Cementare Kosjerić podvrgavaju se proverama u laboratorijskim uslovima fabrike, dok dodatno testiranje kvaliteta obavljam u saradnji sa Institutom za ispitivanje materijala, gde se finalizira tehnološka analiza našeg proizvodnog programa. Nakon kontrole, dobijamo sertifikat koji predstavlja garanciju dobrih performansi i spremnosti proizvoda da izade na tržiste, uz stalnu tehničku podršku.

Ispitivanje zadovoljstva kupaca, koje obavljamo jednom godišnje, implicira dalji plasman proizvoda na šire tržiste. Takođe, kvalitetni procesi i rezultati naše kompanije tesno su povezani sa uspešnim lancem nabavke, zbog čega s posebnom

pažnjom pristupamo saradnji sa dobavljačima i izvođačima. Prioritet dajemo usaglašenosti sa zahtevima bezbednosti na radu, zaštite životne sredine, poštovanja ljudskih prava i zakonskih propisa uopšte. Odabir, kontrola i evaluacija dobavljača uređeni su **Kodeksom ponašanja za nabavku** TITAN Grupe, na osnovu kojeg se kao ključni kriterijumi pozicioniraju: kvalitet, pouzdanost, prilagodljivost i lokacija poslovanja, podržani strategijom TITAN Cementare Kosjerić da svakoj saradnji pristupa partnerski, nalazeći najbolji način da odgovori na očekivanja klijenata.

Kultura usluge

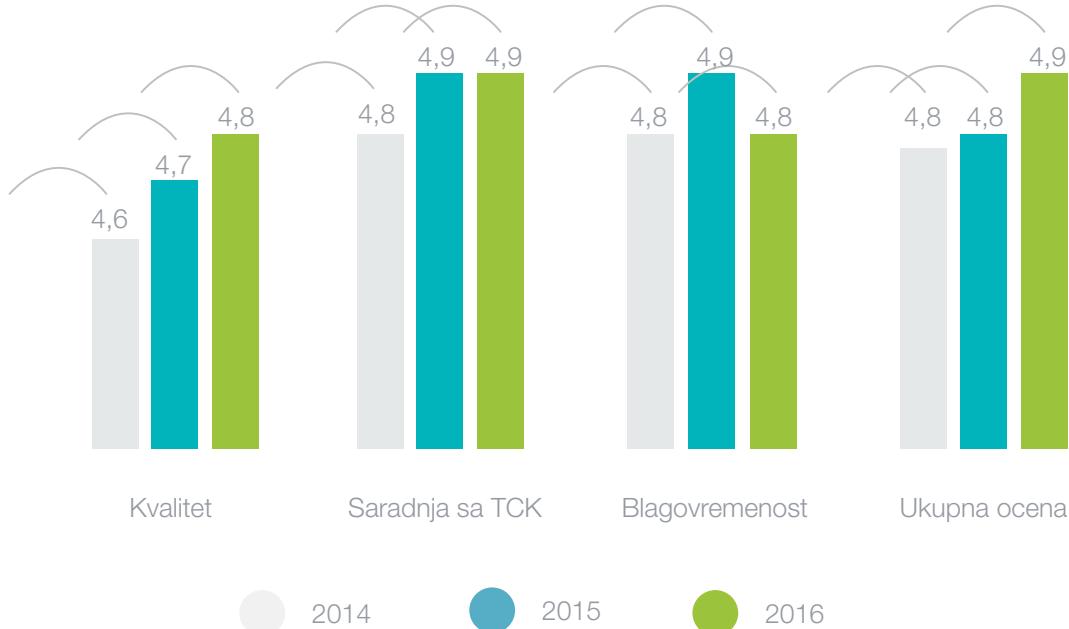
Brigu o korisniku shvatamo kao vođenje računa o sveobuhvatnim potrebama kupaca, kroz pružanje profesionalnih, korisnih, visoko kvalitetnih usluga i proizvoda, u čemu učestvuju svi zaposleni TITAN Cementare Kosjerić.

Koliko su nam važni kupci i njihovo zadovoljstvo, govori činjenica da se briga o svakom korisniku naših proizvoda postavlja kao prioritet menadžmenta. Shodno našim korporativnim vrednostima, veliki značaj poklanjamо kvalitetu proizvoda i usluga iz svoje ponude, što je kompatibilno aspektu zadovoljstva kupaca.

U toku 2016. godine, kupci nisu imali prigovore u vezi sa uticajem naših proizvoda na bezbednost i zdravlje na radu, niti su upućene primedbe na obeležavanje ambalaže (džakova sa pakovanim cementom, proizvedenim u našoj fabrici) i informacije na vrećama koje se odnose na bezbedno rukovanje, skladištenje i korišćenje proizvoda. Prošle godine nismo primili nijednu zvaničnu reklamaciju na proizvod, a zabeleženo je 6 nezvaničnih, usmenih žalbi, koje su se pokazale neosnovanim, dok je sa tim kupcima nastavljena uspešna saradnja, na obostrano zadovoljstvo.

U nastojanju da odgovorimo na zahteve kupaca, i u 2016. godini smo sproveli anketu za ispitivanje zadovoljstva klijenata, koja nam pruža povratne informacije o kvalitetu proizvoda, odnosu prema kupcu, stručnosti i kvalitetu usluge, kvalitetu otpreme i isporuke cementa, i sugestijama i idejama kupaca u cilju poboljšanja saradnje.

Ispitivanje zadovoljstva klijenata

Posvećeni konstantnom sagledavanju potreba kupaca, prošle godine smo unapredili pakovanje proizvoda, tako što smo ugradili aplikator za postavljanje PVC folije na paletu i time umanjili mogućnost uticaja vlage na pakovani cement, što poboljšava kvalitet isporučenog proizvoda i usluge.

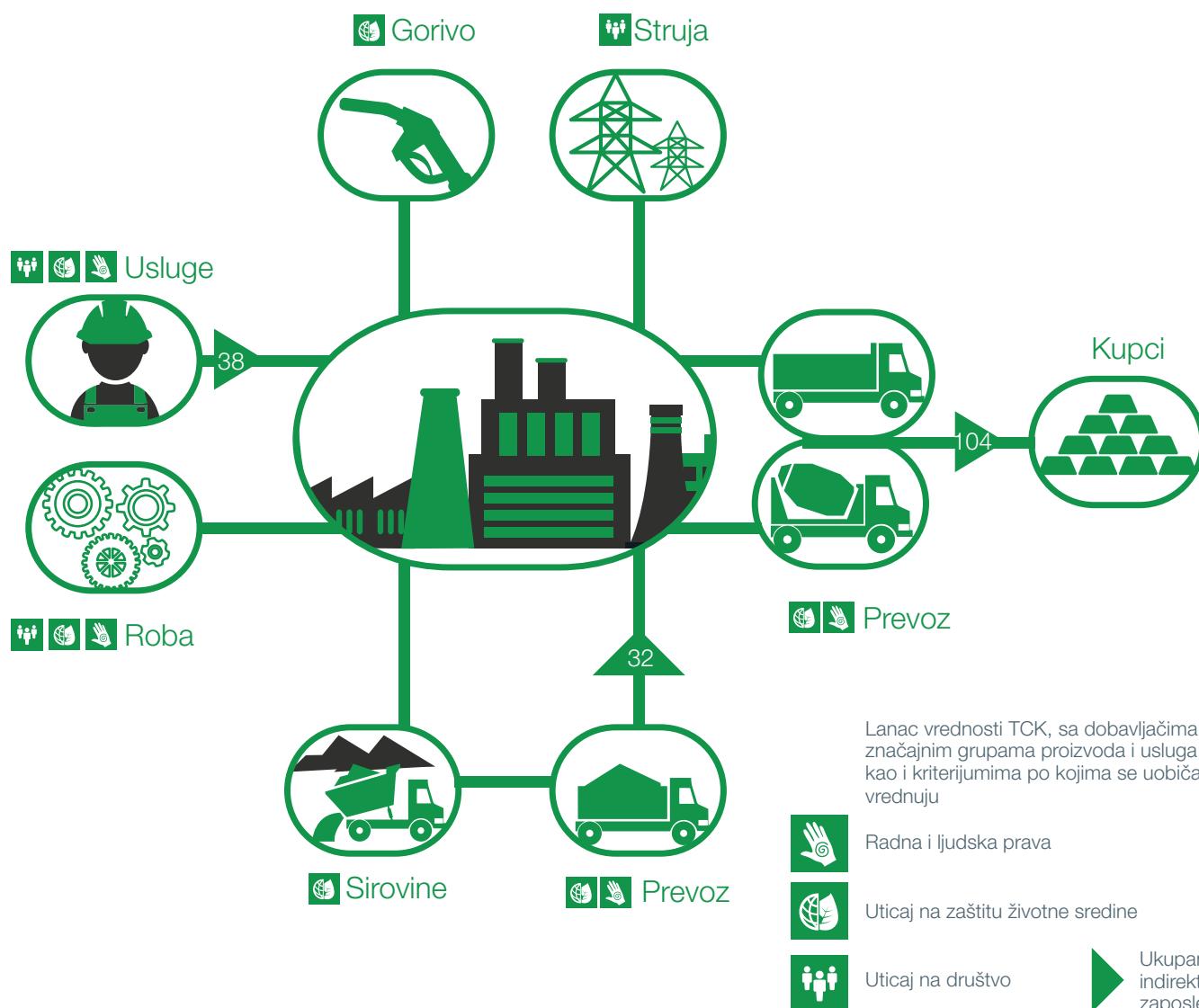
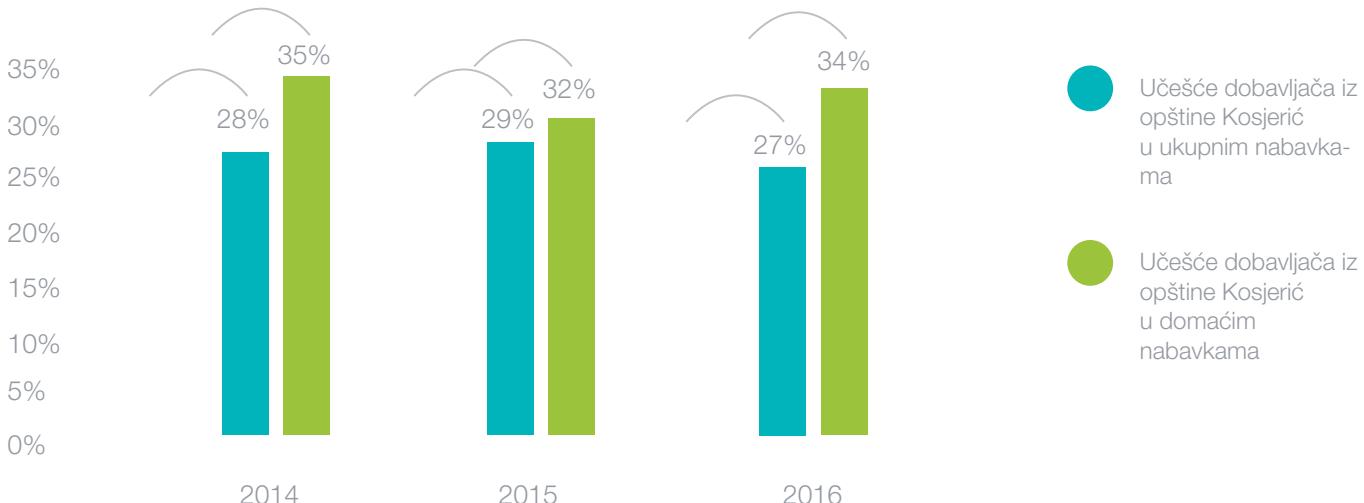
Narednih godina naša kompanija će biti orientisana na unapređenje saradnje sa kupcima, jer planiramo da posete klijentima, zajedno sa komercijalistima, povremeno obavljaju i kolege iz ostalih organizacionih celina (Kvalitet, Proizvodnja, Nabavka). Uvereni smo da će ovakva vrsta pojačane komunikacije omogućiti čvršću saradnju i međusobno razumevanje sa našim poslovnim partnerima.

Proizvodi TITAN Cementare Kosjerić usklađeni su sa nacionalnim zakonodavstvom i sa važećim normama Evropske unije. Već dugi niz godina TITAN Cementara Kosjerić ima Evropski znak usaglašenosti, poznatiji kao CE znak, za cemente klase 42,5R, a od kraja prošle godine poseduje i CE znak za cement klase 32,5R. Zahvaljujući ovom sertifikatu, svoj kompletan proizvodni asortiman možemo da plasiramo na tržiste Evropske unije.

Na našim vrećama cementa se, pored potvrde, odnosno znakova usaglašenosti sa nacionalnim i evropskim standardima, nalaze i sledeće informacije: tip cementa, masa, namena i sastav proizvoda, adrese proizvođača i uvoznika, i optimalni rok upotrebe. Pored ovih generalnih karakteristika, korisniku se nude preporuke za proizvodnju betona, transport i skladištenje, uz informacije o bezbednom korišćenju proizvoda, kao što su: pictogrami opasnosti, upozorenja o štetnosti, mere prve pomoći, uputstvo za upotrebu lične zaštitne opreme i obaveštenja o redukciji Cr(VI). Transparentnim podacima na vrećama ne završava se naša briga o korisnicima, jer se opširnije i detaljnije informacije o proizvodima TITAN Cementare Kosjerić mogu naći na web-sajtu kompanije: www.titan.rs/proizvodi, ili u tehničkoj podršci stručnog osoblja kompanije.

Upravljanje u lancu vrednosti

Učešće lokalnih dobavljača u nabavkama u TITAN Cementari Kosjerić

Zastupajući interes održivog razvoja, u TITAN Cementari Kosjerić obezbeđujemo i promovišemo odgovorno poslovanje u celom lancu nabavke, tako što utičemo na dobavljače. Ovaj pristup realizujemo direktno – pretkvalifikacijom dobavljača i ugovorima sa njima, i indirektno – promocijom odgovorne nabavke. Tokom postupka pretkvalifikacije i prilikom potpisivanja ugovora, zahtevamo da u domenu bezbednosti i zdravlja na radu, svi dobavljači prema svojim zaposlenima i podizvođačima ispunjavaju opšte zakonske obaveze, kao i regulative koje im naša kompanija postavlja.

Dužni su i da poštuju sve relevantne propise vezane za zaštitu životne sredine, i da poslove izvršavaju shodno Titanovoj politici te vrste. Takođe, neophodno je da se u svojim praksama rukovode principima etičnog poslovanja, negujući fer konkurencoju i poslovne odnose bez korupcije i podmićivanja.

U skladu sa internim procedurama, primenom standarda ISO 9001, ISO 14001 i OHSAS 18001, naša kompanija vrši pretkvalifikaciju potencijalnih dobavljača, prvenstveno ugovarača, pre započinjanja saradnje.

Kriterijumi prema kojima se dobavljači vrednuju su sledeći:

- uticaj na životnu sredinu (poštovanje zakonskih zahteva i standardima postavljenih normi iz ove oblasti);
- poštovanje radnih i ljudskih prava (zaštita i bezbednost na radu, minimalna zarada, ugovorni odnos sa zaposlenima, osiguranje imovine i zaposlenih, procene rizika radnih mesta, vođenje evidencije o povredama);
- uticaj na društvo (etično poslovanje, fer konkurenca, privredni prestupi, posedovanje i uvažavanje kodeksa ponašanja).

Kad god je moguće, naša kompanija uključuje dobavljače iz socijalnih preduzeća u proces nabavke, i koristi njihove proizvode i usluge za svoje potrebe.

U 2016. godini, 9 novih dobavljača provereno je po kriterijumu poštovanja radnih i ljudskih prava, njih 30 po kriterijumu uticaja na društvo, a 7 dobavljača po kriterijumu uticaja na životu sredinu.

Kao kontinuirani proces, ocenjivanje dobavljača sprovodimo i tokom saradnje, postavljanjem višestrukih zahteva. Procenu izvodimo na osnovu internih revizija izvođača radova, vrednovanja po kriterijumima bezbednosti i zdravlja na radu nakon završenih aktivnosti, i praćenja kvaliteta proizvoda, odnosno usluga. Na kraju godine, primenjuje se godišnja evaluacija dobavljača sa kojima je kompanija sarađivala. Dodatno, vrednuju se kvalitet proizvoda ili usluge, kvalitet saradnje i primena odgovornog poslovanja u praksi. Za 2016.

godinu, evaluirano je 318 dobavljača od 557 sa kojima smo sarađivali. Po kriterijumima ljudskih prava i bezbednosti na radu ocenjena su 54 dobavljača, dok je 71 dobavljač ocenjen na osnovu uticaja na životnu sredinu.

TITAN Cementara Kosjerić je postavila zadatak da promoviše principe društveno odgovornog poslovanja kroz svoju sferu uticaja, što na području upravljanja lancem nabavke znači motivaciju dobavljačima da prihvate Titanov Kodeks ponašanja pri nabavkama i Titanove prakse poslovanja, kao i da, u tom smeru, razviju ili unaprede sopstvene poslovne kapacitete. Sa tom namerom, naša kompanija je distribuirala 165 primeraka Kodeksa ponašanja pri nabavkama, uz svaki ugovor koji je zaključila sa dobavljačima u 2016. godini.

DELJENJEM DOBRIH PRAKSI UNAPREĐUJEMO BEZBEDNOST I ZDRAVLJE

U nastojanju da promovišemo odgovornu nabavku u lancu nabavke i istovremeno unapređujemo svest o bezbednosti i zdravlju na radu, afirmisali smo model deljenja dobrih praksi i negovanja uspešnih poslovnih odnosa, i na toj osnovi, u septembru 2016. godine, organizovali prezentaciju sa interaktivnom radionicom, za lokalne izvođače radova i prevoznike.

Zajedno sa njima analizirali smo bezbednosne incidente u fabrikama TITAN Grupe, i istakli značaj sigurne vožnje i opasnosti od upotrebe telefona tokom upravljanja motornim vozilom. U saradnji sa Vatrogasno-spasičkom jedinicom iz Kosjerića, obezbedili smo kratku obuku za postupanje u slučaju požara.

Demonstrirana je i pokazna vežba upotrebe protivpožarnih aparata i simulacije gašenja požara, što je ocenjeno kao dodatna vrednost za nas i naše saradnike. Kompanija planira nastavak ovih radionica i u narednim godinama, jer smo dobili mnogo pozitivnih povratnih komentara od učesnika skupa.

40 GODINA GRADIMO VEZE

Važan jubilej TITAN Cementare Kosjerić, obeležen 2016. godine, protekao je u znaku dobrih partnerskih odnosa koje negujemo sa svim stejkholderima, pod sloganom „**40 godina – gradimo veze**“.

Iako najmlađa među cementarama u Srbiji, naša kompanija je potvrdila svoju lidersku poziciju, kao jedan od ekonomski, ekološki i društveno najodgovornijih proizvođača građevinskih materijala u državi, o čemu svedoči i kontinuirano zalaganje u oblasti održivog poslovanja.

U svojstvu potpisnice **Evropskog pakta za mlade**, kompanija stvara i unapređuje okvire u kojima mladi stručnjaci iz lokalne zajednice stiču prva praktična poslovna znanja. Programom

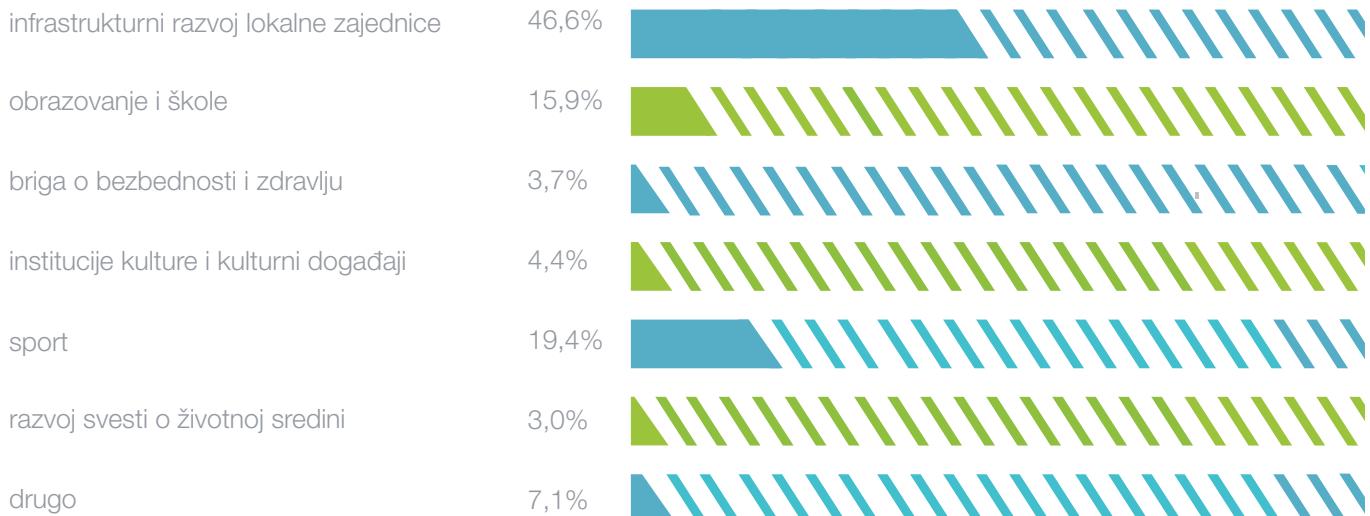
stručnih praksi „**Znanje za izazove – gradimo kulturu neprekidnog učenja**“, TITAN Cementara Kosjerić podržava akademski podmladak u usavršavanju znanja i veština, i građenju buduće karijere. Tromesečna praksa, koja počinje selekcijom najboljih kandidata, u 2016. godini realizovana je u organizacionim jedinicama: Bezbednost i zdravlje na radu, Nabavka, Kvalitet, Ljudski resursi, Proizvodnja, Prodaja i Finansije.

Dugogodišnju podršku učenju dokazujemo i nagrađivanjem najboljih učenika opštine Kosjerić. **Vidovdanske nagrade** u 2016. godini obezbedili smo za 21 kosjerskog đaka, koji su postigli odlične rezultate tokom školovanja, ili na republičkim takmičenjima.

Zahvaljujući konkursu „**Za moj Kosjerić**“, kojim omogućujemo implementaciju najboljih lokalnih projekata namenjenih kvalitetnijem životu naše zajednice, u prošloj godini nagradili smo 11 inovativnih rešenja, sredstvima u iznosu većem od 20.000 evra.

U periodu od jula do septembra 2016. godine, udruženom investicijom Opštine Kosjerić i naše kompanije, izvršeni su radovi na rehabilitaciji deonice državnog puta drugog reda, dužine od skoro 2 kilometra, u ulici Živojina Mišića, u Kosjeriću. Sredstvima koja je naša kompanija uložila u ovaj projekat, omogućeno je da se dodatno sanira još šest ulica u gradu. Zahvaljujući ovom projektu, na dobitku su i sugrađani i naši kupci, jer smo dobili saobraćajnicu koja će narednih godina osigurati udoban i bezbedan saobraćaj.

Više od 225.000 evra uloženo je u razvojne programe lokalne zajednice

SARADNJA BIZNISA I DRUŠTVA – NAJVREDNIJI ZALOG ZA BUDUĆE GENERACIJE

Izveštaj o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju za 2015. godinu predstavili smo lokalnoj javnosti u autentičnom ambijentu etno-sela „Gostoljublje”, u kosjerskoj Mionici. Događaj je uključio naše zaposlene, saradnike i predstavnike zajednice, u cilju održavanja dijaloga koji nam omogućuje da dajemo validan doprinos okruženju. Izveštaj smo objavili prateći Smernice Globalne inicijative za izveštavanje, izdanje G4 – za napredni nivo usklađenosti. Naša nastojanja da transparentno i sveobuhvatno društvu prezentujemo rezultate iz svih oblasti rada, prepoznaje i Forum za odgovorno poslovanje, koji nam je i ove godine uručio priznanje za doprinos razvoju nefinansijskog izveštavanja u Srbiji.

BLISKOST SA ZAJEDNICOM ODNEGOVANA OTVORENIM I INTENZIVnim DIJALOGOM

Manifestacija „Dan otvorenih vrata”, kao jedna od tekovina Titanove politike održivog razvoja, i ove godine je okupila naše zainteresovane sugrađane i saradnike sa kojima kompanija gaji intenzivno i plodno partnerstvo. Gosti su imali priliku da posete fabrička postrojenja i komandni centar, gde su od naših stručnjaka dobili objašnjenja o proizvodnom procesu, modernim instalacijama i tehnologiji koja obezbeđuje proizvodnju cementa prilagođenu ekološkim standardima. Prikazana je i prezentacija proizvodnog ciklusa, uz video-materijal o istorijatu fabrike. Druženje je potkrepljeno edukativnim i zabavnim programom, a posebna pažnja i ovoga puta je poklonjena animiranju dece, koja su svojim energičnim učešćem u likovnim i sportskim aktivnostima potvrdila da bliskost između naše kompanije i okruženja ima perspektivu.

MENTORSTVOM RAZVIJAMO SVET KULTURE

Tokom poslednje dve godine naša kompanija podržava program „Kreativno mentorstvo”, koji godišnje obuhvata 50 učesnika: po 25 budućih lidera u oblasti kulture i mentora koji prate njihov lični i profesionalni razvoj. Pod sloganom „Razgovor po razgovor – menjamo društvo nabolje!”, ovaj vid savetovanja podstrekava ideje, stručno usmeravanje, dostizanje ciljeva i razmenu mišljenja o planovima na polju kulturnog stvaralaštva. Pored takve interakcije, organizuju se i zajednički treninzi mentorstva i lичnog razvoja, kao i različite edukativne radionice, a važan segment čine formalna i neformalna okupljanja, koja otvaraju prostor za umrežavanje, uspostavljanje kontakata i saradnju između polaznika. U dva ciklusa ovog programa učestvovalo je i troje mladih iz Kosjerića.

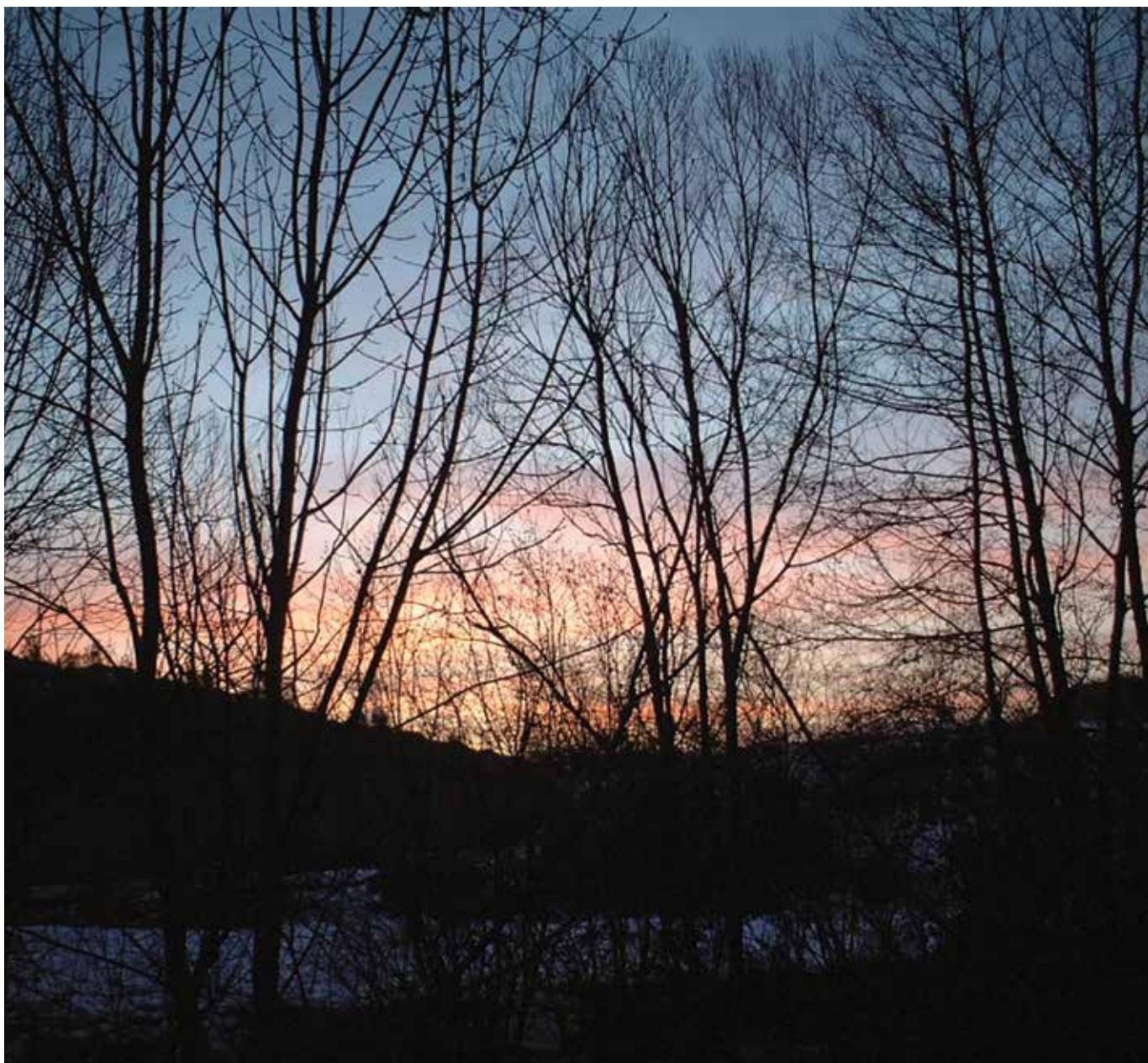

TITAN Cementara Kosjerić je i u 2016. godini nastavila svoje poslovanje u skladu sa Politikom zaštite životne sredine, usvojenom 2009. godine, i principima održivog razvoja, angažujući se u rešavanju izazova i problema koji se odnose na korišćenje vode, energije i alternativnih resursa, čuvanje biodiverziteta, smanjenje uticaja na klimatske promene, emisije u vazduh i upravljanje otpadom. Usaglašenost sa propisima i vodećim praksama u ovoj oblasti, kao i investiranje u najbolje dostupne tehnologije koje su nam potrebne, za kompaniju ima izuzetnu važnost, jer takav pristup predstavlja deo naše dozvole za rad i istovremeno osigurava dostizanje potencijalno novih regulatornih zahteva.

Za poboljšanje i održanje performansi u oblasti zaštite životne sredine TITAN Cementara Kosjerić izdvaja značajna sredstva, čime osiguravamo poštovanje propisa i dostizanje internih, kompanijskih ciljeva, koji su često zahtevniji od okvirne regulative. Redovno sprovodimo interne i eksterne revizije da bismo pratili naš napredak, a i da bismo identifikovali probleme i planirali nove investicije i programe u ovoj oblasti.

Smatrajući da merenje učinka u odnosu na postavljene ciljeve i zadatke predstavlja značajan pokretač stalnog usavršavanja, težimo da, uključivanjem eksperata i stekholdera u ovaj dugoročni proces, i u toj oblasti kreiramo dodatnu vrednost kako za TITAN Cementaru Kosjerić, tako i za naše okruženje.

ENERGIJA I KLIMATSKE PROMENE

Znajući da proces proizvodnje cementa utiče na klimatske promene, prvenstveno zbog emisije ugljen-dioksida nastalog upotrebom goriva i sirovinskih materijala u ciklusu proizvodnje, TITAN Grupa fokusira aktivnosti na povećanje energetske efikasnosti u industrijskim procedurama i na razvijanje eko-efikasnih proizvoda.

Pošto ova oblast predstavlja veliki izazov za TITAN Cementaru Kosjerić, naš pristup smanjenju emisija gasova sa efektom staklene baštne zasnivamo na principu predostrožnosti, pomoću

kojeg predviđamo i smanjujemo potencijalne rizike, kroz uvođenje i upotrebu biomase i alternativnih sirovina u našem proizvodnom ciklusu, kao i praćenjem količina upotrebljenih energenata. TITAN Grupa je članica Svetskog poslovog saveta za održivi razvoj, Inicijative za održivost u cementnoj industriji (WBCSD/CSI), tako da obračun i izveštavanje emisija ugljen-dioksida, kao i utrošene energije, sprovodimo u skladu sa CSI Smernicama za CO₂ i energiju (CO₂ and Energy Protocol: CO₂ and Energy Accounting and Reporting Standard for the Cement Industry, ver. 3.0).

Korišćenje energije iz otpadnih materijala u cementnim pećima može značajno da doprinese efikasnom upravljanju otpadom i time pomogne lokalnoj samoupravi da prevlada izazove vlastitog uticaja na klimatske promene.

Energija

U protekloj godini, TITAN Cementara Kosjerić je koristila termalnu energiju, dobijenu sagorevanjem fosilnih goriva i biomase, i električnu energiju. Termalna energija, dobijena iz biomase (sagorevanje drvnog peleta za potrebe zagrevanja radnog prostora), iznosila je 0,5% ukupno potrošene termalne energije, što čini porast od 8,4%, u odnosu na 2015. godinu. Istovremeno, potpunom zamenom mazuta drvnim peletom, za potrebe grejanja, postignuta je ušteda od 6,84 TJ energije.

Potrošnja termalne i električne energije u 2016. godini bila je, u odnosu na 2015. godinu, nešto veća: termalna energija za 14,2%, a električna energija za 11,1%, što proistiće iz povećanja proizvodnje klinkera za 14,6% i cementa za 10,5%.

Emisija CO₂

Godinama unazad kompanija ulaže znatne napore u smanjenje emisija ugljen-dioksida, nastalih kao rezultat procesa proizvodnje cementa, time što usmerava svoje aktivnosti ka povećanju energetske efikasnosti, smanjenju udela klinkera u cementu i korišćenju alternativnih goriva, odnosno biomase.

Ukupna direktna emisija ugljen-dioksida u 2016. godini iznosila je 0,28 miliona tona, i bila je za oko 14,1% veća nego u 2015. godini, usled povećanog obima proizvodnje. Istovremeno, ukupna emisija biogenog CO₂, poreklom od sagorevanja drvnog peleta, iznosila je 605 tona. Specifična direktna emisija ugljen-dioksida, po toni proizvoda, bila je 615,3 kg CO₂/t_{proizvoda}, što je za 1,8% više, u odnosu na 2015. godinu.

Generalno, potrošnja energije u 2016. godini bila je, srazmerno proizvodnji cementa, u skladu sa pokazateljima potrošnje energije u cementarama TITAN Grupe (integratedreport2016.titan.gr). U istom periodu, specifična potrošnja energije, po jedinici proizvoda, bila je na nivou dostignutih vrednosti u Grupi. Kako je u pitanju bitan deo operativnih troškova, detaljniji prikaz podataka o utrošku termalne i električne energije u Cementari podleže specifičnim ograničenjima poverljivosti, saglasno politici kompanije.

Obračunavanje direktnе emisije ugljen-dioksida, koja potiče od aktivnosti proizvodnje cementa, sprovodimo u skladu sa smernicama WBCSD/CSI, i o tim podacima redovno izveštavamo. Ovo praćenje kontinuirano obavljamo, iako u Srbiji još uvek ne postoji obaveza obračuna i izveštavanja o emisijama CO₂. Upotrebom drvnog peleta, kojim smo zamenili mazut kao emergent za grejanje radnih prostorija, smanjili smo emisije CO₂ za 955 tona.

EMISIJE U VAZDUH

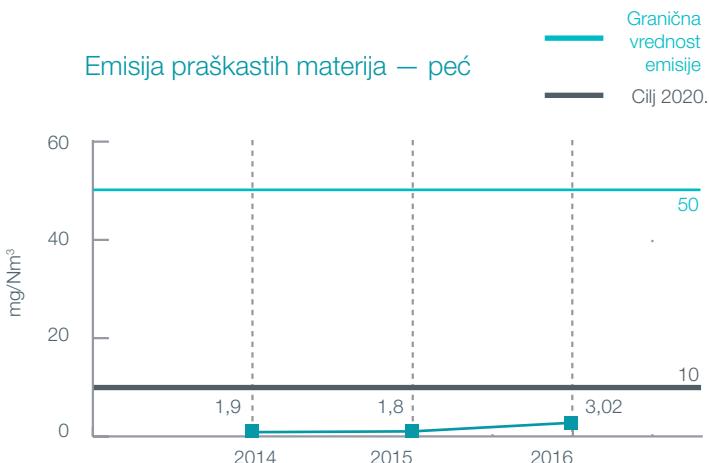
U procesu proizvodnje cementa, osnovne emisije u vazduh čine azotovi oksidi (NO_x), sumporovi oksidi (SO_2) i praškaste materije. U izveštajnom razdoblju, u našoj kompaniji 100% klinkera proizvedeno je uz kontinualno praćenje ovih osnovnih emisija.

Automatske merače za merenje emisija ugradili smo na svim glavnim emitirima emisija u vazduh. Na taj način osiguravamo dostupnost pokazatelja ovih emisija u realnom vremenu, što nam omogućju preventivne aktivnosti za održavanje emisija ispod graničnih vrednosti. Izmerene petnaestodnevne prosečne vrednosti emisija na emiteru rotacione peći dostupne su javnosti na veb-sajtu kompanije: www.titan.rs, i predstavljaju samo jedan od načina komunikacije sa našim stekholderima.

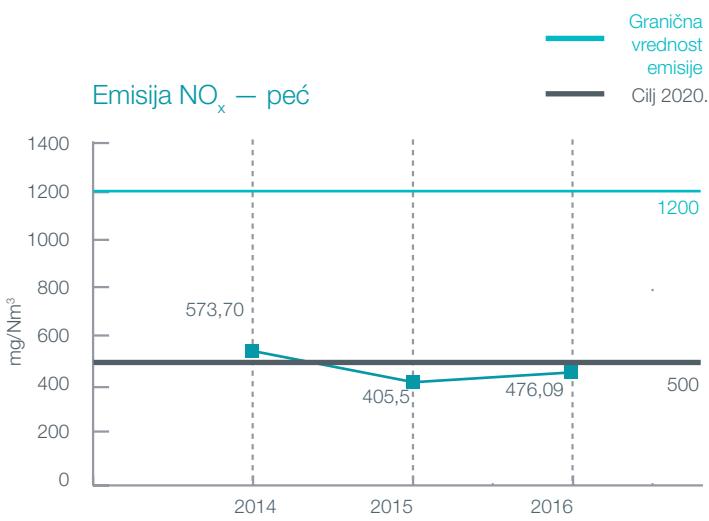
Za obračun i izveštavanje o emisijama rukovodimo se WBCSD/CSI Smernicama za monitoring emisija i izveštavanje (Guidelines for Emissions Monitoring and Reporting in the Cement Industry, ver. 2.0), dok su granične vrednosti emisija u vazduh propisane Uredbom o graničnim vrednostima emisija zagađujućih materija u vazduh iz stacionarnih izvora zagađivanja, osim postrojenja za sagorevanje. Upravljamo se i IPPC dozvolom, koju je TITAN Cementara Kosjerić stekla u junu 2011. godine. Osim regulatornih, internu smo postavili zahtevnije ciljeve i obavezali se da ih dostignemo do 2020. godine (tabela: postignuti rezultati, strana 33). O svojim emisijama redovno izveštavamo i nadležno Ministarstvo i Agenciju za zaštitu životne sredine.

U 2016. godini, ukupna emisija praškastih materija iznosila je 2,25 tona, azotovih oksida: 354,89 tona i sumporovih oksida: 1,16 tona. Povećanje emisija, u odnosu na 2015. godinu, nastalo je kao posledica većeg broja radnih časova i smanjenja udela lignita u mešavini čvrstih goriva.

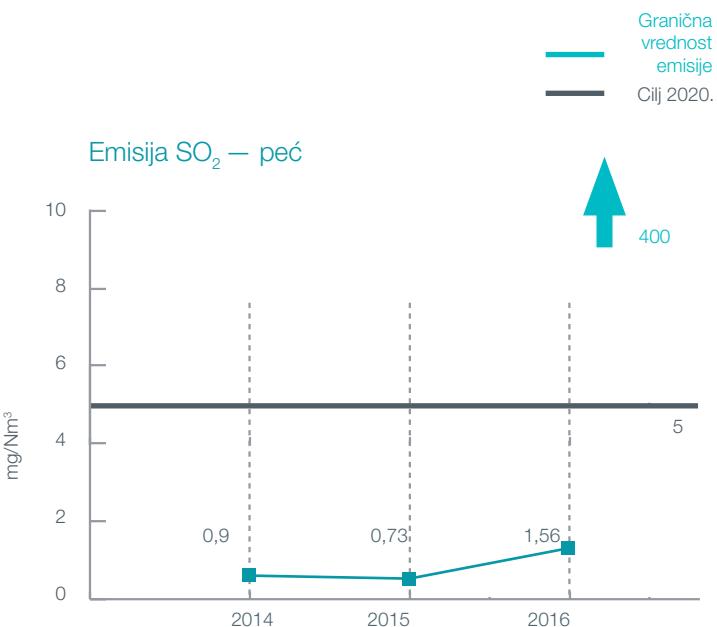
Emisija praškastih materija — peć

Emisija NO_x — peć

Emisija SO_2 — peć

OČUVANJE RESURSA

U sklopu naših napora za postizanje održivosti, kontinuirano nastojimo da otkrijemo načine koji bi zadovoljili zahteve rastućeg urbanog društva, a da ne narušimo životni prostor za buduće generacije. Pronalazimo novu svrhu materijalima koji bi, inače, završili na industrijskim deponijama, dok paralelno smanjujemo upotrebu neobnovljivih sirovinskih materijala.

Prirodni i alternativni sirovinski materijali

U prošloj godini, za proizvodnju cementa utrošili smo 648.958 tona sirovinskih materijala, od čega je prirodnih sirovinskih materijala bilo 580.622 tona, a sekundarnih – alternativnih sirovinskih materijala: 68.336 tona. Udeo sekundarnih sirovinskih materijala, u ukupno potrošenim sirovinskim materijalima, iznosio je 10,53%, što beleži smanjenje od 1%, u odnosu na 2015. godinu.

Potrošnja prirodnih sirovinskih materijala (%)

krečnjak 66,6%

laporac 30,7%

glina 1,6%

boksit 1,0%

prirodni gips 0,1%

Potrošnja sekundarnih sirovina (%)

prženi pirit 10,9%

suvi (leteći) pepeo 69,9%

visokopećna šljaka 14,0%

industrijski gips 5,0%

$\text{FeSO}_4 \cdot \text{H}_2\text{O}$ 0,3%

Voda

Svesni smo koliko je voda dragocen resurs, i to nas motiviše da efikasno i održivo upravljamo ovim potencijalom, obavezujući se da ćemo u najvećoj mogućoj meri ublažavati uticaje svojih aktivnosti na prirodna vodna bogatstva.

U TITAN Cementari Kosjerić vodu koristimo za industrijske potrebe, sanitарne potrebe i kao vodu za piće. Za industrijske potrebe zahvatamo vodu iz reke Skrapež i sakupljenu atmosfersku i drenažnu vodu, dok pijaču i sanitarnu vodu koristimo iz gradskog vodovoda. Industrijsku vodu u proizvodnji koristimo isključivo kao rashladni medij (hlađenje materijala, gasova, opreme) i kao vodu za pranje saobraćajnica, tako da se u našem procesu ne stvaraju otpadne procesno-tehnološke vode.

U 2016. godini, za potrebe nesmetanog odvijanja našeg proizvodnog procesa, zahvaćeno je ukupno 59.983,4 m³ vode, od čega je 520,9 m³ bila voda zahvaćena iz Skapeža, 38.226,5 m³ – sakupljena kišna i drenažna voda, dok je količina vode iz

gradskog sistema za vodosnabdevanje iznosila 21.236 m³. Posredstvom sistema za recirkulaciju industrijske vode ponovo smo iskoristili 514.747,6 m³ prečišćene otpadne vode, što znači da smo time zadovoljili 93% naših celokupnih potreba za vodom.

Postavili smo visoke kriterijume u implementaciji sistema za zaštitu voda, pa se sve naše otpadne, drenažne i atmosferske vode mehanički i biološki prečišćavaju do zahtevanog nivoa kvaliteta i kao takve ispuštaju u reku Skapež. Ova reka, dugačka 48 km, nastaje spajanjem Sećice i Godljevače, čije područje izvorišta karakteriše izuzetno očuvana priroda, teren prekriven šumama i čista i bistra voda. Ovde se mogu naći potočne pastrmke, čiji su status i režim zaštite regulisani propisima iz oblasti ribarstva. Takođe, mi redovno pratimo kvalitet prečišćenih otpadnih voda i vode iz reke Skapež, a analize pokazuju da su ispunjeni propisani uslovi za ispuštanje otpadnih voda u vodotok. Nakon tretmana prečišćavanja, u reku Skapež je ispušteno 161.670 m³ vode.

UPRAVLJANJE OTPADOM

U tehnološkom procesu proizvodnje klinkera i cementa ne nastaje nikakav otpad. On se generiše isključivo u toku održavanja postrojenja, i sva količina ovako stvorenog otpada predaje se ovlašćenim sakupljačima i operatorima na dalji tretman. U 2016. godini, sumarna količina tako nastalog otpada u TITAN Cementari Kosjerić iznosila je 85,25 tona. Neopasnog otpada (metalni otpad, papirni otpad, otpadna folija, komunalni

otpad, itd.) bilo je 79 tona, od čega je 51,14 tona predato ovlašćenim operatorima na reciklažu, dok je 27,86 tona predato ovlašćenom operatoru na odlaganje. Opasni otpad (otpadna ulja i masti, akumulatori, sijalice, itd.) generisan je u količini od 6,25 tona, i od toga je 5,25 tona predato ovlašćenim operatorima na dalji tretman, a 1 tona je privremeno uskladištena u fabrići.

Ambalažni otpad

Tokom 2016. godine, za pakovanje svojih proizvoda upotrebili smo ukupno 2.797,7 tona ambalažnog materijala, i to:

- papirne ambalaže – 609,2 tone
- plastične ambalaže – 69,6 tona
- drvene ambalaže – 2.118,9 tona.

Zastupljenost ambalaže koju smo upotrebili za pakovanje cementa, a dobijena je iz neobnovljivih izvora, iznosila je 2,5%, dok je 97,5% iskorišćene ambalaže proizvedeno od obnovljivih materijala (papir, drvo).

Ukupno 1.491 tonu ambalaže isporučili smo na tržište Republike Srbije, i u saradnji sa ovlašćenim operatorom ispunili svoje obaveze, predviđene nacionalnom strategijom Plana smanjenja ambalažnog otpada za 2016. godinu. I dalje ulažemo trud u cilju uspešnog sprovođenja nacionalne strategije.

OČUVANJE BIODIVERZITETA

Proizvodni proces TITAN Cementare Kosjerić direktno zavisi od eksploatacije mineralnih sirovina i stoga smo posvećeni odgovornom i efikasnom upravljanju zemljištem, brinući o očuvanju raznovrsnosti ekoloških sistema. Biološkom rekultivacijom, koju kontinuirano sprovodimo, omogućimo stvaranje zaštitnog šumskog pojasa, sprečavanje erozije, osiguranje stabilnosti zemljišta, zaštitu tla i regulaciju oticanja vode. Sve naše aktivnosti u ovoj oblasti uskladene su sa WBCSD/CSI Smernicama za rehabilitaciju rudnika.

U 2016. godini smo nastavili realizaciju Planova rehabilitacije naših kopova Suvo vrelo i Godljevo, prema kojima je vršena priprema terena za rekultivaciju na delovima kopova sa završenom eksploatacijom. Planove smo izradili u 2013. godini, kako bismo osigurali upravljanje zemljištem na sistematičan način, uvećavajući time naš doprinos očuvanju prirode.

Osim aktivnosti na kopovima, nastavili smo da se bavimo i ozelenjavanjem našeg fabričkog kruga gde smo, u 2016. godini, zasadili 68 sadnica zimzelenog i 99 sadnica listopadnog drveća.

POSTIGNUTI REZULTATI

Performanse TITAN Cementare Kosjerić	2014	2015	2016	Cilj 2020.
Potrošnja prirodnih sirovinskih materijala (t)	466.429	514.503,04	580.622,13	
Potrošnja sekundarnih sirovina (t)	70.856,8	67.043,14	68.336,35	
Udeo sekundarnih sirovina u potrošnji materijala	15,2%	11,53%	10,53%	
Udeo sekundarnih sirovina u potrošnji materijala (prema WBCSD-CSl)	13,1% _{suvo}	11,49% _{suvo}	10,29% _{suvo}	12% _{suvo}
Zahvaćena voda – ukupno (m ³)	56.272,8	58.765,8	59.983,4	
zahvaćena voda iz reke (m ³)	1.871,3	1.141,20	520,9	
kišna i drenažna voda (m ³)	42.992,5	37.230,6	38.226,5	
voda za piće (m ³)	11.409	20.394	21.236	
Ispuštena voda (m ³)	182.069	99.649	161.670	
Potrošnja vode (l/t _{cementata})	118,0	93,6	85,5	<220
Ukupna direktna emisija CO ₂ (miliona t)	0,23	0,24	0,28	
Specifična direktna emisija CO ₂ (kg CO ₂ /t _{proizvoda})*	615,8	604,73	615,3	<637,3
Ukupna emisija praškastih materija (t)	1,08	1,14	2,25	
Emisija praškastih materija (mg/Nm ³)	1,88	1,76	3,02	<10
Ukupna emisija NOx (t)	329,4	262,3	354,9	
Emisija NOx (mg/Nm ³)	573,7	405,5	476,1	<500
Ukupna emisija SO ₂ (t)	0,52	0,47	1,16	
Emisija SO ₂ (mg/Nm ³)	0,9	0,73	1,56	<5
Reciklirana (eksterno) količina otpada (t)	417,4	163,16	56,39	

* Proizvod je cementitious products prema WBCSD

Troškovi u oblasti životne sredine	2016
Upravljanje zaštitom životne sredine (000 €)	256,0
Pošumljavanje (000 €)	5,3
Remedijacija (000 €)	-
Obuke i razvoj svesti o životnoj sredini (000 €)	-
Troškovi primene tehnologija za unapređenje životne sredine (000 €)	61,3
Upravljanje otpadom (000 €)	8,3
Ukupno (000 €)	330,9

Indikator	Podaci
Lokacija sedišta organizacije	Kosjerić
Broj zemalja u kojima organizacija posluje	1 (Srbija)
Tržišta na kojima organizacija posluje	Srbija, Crna Gora, Hrvatska
Procenat zaposlenih na koji se odnosi Kolektivni ugovor	100%
Značajne promene u toku perioda izveštavanja	Nije bilo
Povelje, principi ili inicijative koje organizacija podržava	Kodeks ponašanja, Globalni dogovor UN, Inicijativa održivog razvoja u cementnoj industriji
Članstvo u udruženjima koja organizacija smatra značajnim	Cementna industrija Srbije, Savet stranih investitora, AmCham, Forum za odgovorno poslovanje
Period izveštavanja	1. 1. – 31. 12. 2016.
Datum prethodnog izveštaja	22. 7. 2016.
Odnos najniže zarade u kompaniji i minimalne zarade u Srbiji, prema polu	Najniža osnovna zarada isplaćena u kompaniji za decembar 2016. godine bila je 2,5 puta veća od minimalne zarade u Srbiji
Potrošnja energije van organizacije	418,3 TJ*
Izvori vode značajno pogodjeni korišćenjem vode	Nije bilo
Indirektnе emisije gasova sa efektom staklene bašte (Područje 2)	Ukupna indirektna emisija CO ₂ bila je 0,037 miliona tona**
Ostale indirektnе emisije gasova sa efektom staklene bašte (Područje 3)	Zbog nedostupnosti pouzdanih informacija, ovaj indikator nije prikazan u Izveštaju
Emisije supstanci koje uništavaju ozon	U procesu proizvodnje cementa nema emisije supstanci koje uništavaju ozon
Broj velikih akcidentnih prosipanja materijala	Nije bilo
Beneficije za zaposlene koje nisu obezbeđene zaposlenima na određeno vreme ili zaposlenima sa nepunim radnim vremenom	Sve beneficije, osim jubilarnih nagrada, obezbeđene su bez obzira na trajanje ugovora
Zaposleni na radnim mestima sa povećanim rizikom	27 zaposlenih
Procenat zaposlenih koji su dobili povratnu informaciju o učinku	97,84%
Broj postupaka pokrenutih zbog ponašanja u suprotnosti sa načelom slobode konkurenčije	Nije bilo
Vrednost značajnih novčanih kazni, i ukupan broj nenovčanih sankcija za nepoštovanje zakona	Nije bilo
Procenat značajnih kategorija proizvoda za koje se analizira uticaj na bezbednost i zdravlje	100%
Broj neusaglašenosti sa propisima koji se tiču uticaja proizvoda na bezbednost i zdravlje	Nije bilo

* Potrošnja energije van organizacije i indirektna emisija CO₂ (a u vezi potrošnje energije van organizacije) je predstavljena u skladu sa Uredbom o utvrđivanju graničnih vrednosti godišnje potrošnje energije na osnovu kojih se određuje koja privredna društva su obveznici sistema energetskog menadžmenta, godišnjih ciljeva uštede energije i obrasca prijave o ostvarenoj potrošnji energije („Službeni glasnik RS“ br.18/16)

** Isto

IZVODI IZ FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA
TITAN CEMENTARE KOSJERIĆ

IZVEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA

Rukovodstvu društva Titan Cementara Kosjerić d.o.o., Kosjerić

Izvršili smo reviziju priloženih finansijskih izveštaja Titan Cementara Kosjerić d.o.o., Kosjerić (u daljem tekstu „Društvo“) koji uključuju bilans stanja sa stanjem na dan 31. decembra 2016. godine i bilans uspeha, izveštaj o ostalom rezultatu, izveštaj o promenama na kapitalu i izveštaj o tokovima gotovine za godinu završenu na taj dan, kao i pregled značajnih računovodstvenih politika i druge napomene uz finansijske izveštaje.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izveštaje

Rukovodstvo je odgovorno za sastavljanje i realno i objektivno prikazivanje ovih finansijskih izveštaja u skladu sa računovodstvenim propisima Republike Srbije, kao i za interne kontrole za koje rukovodstvo smatra da su neophodne za sastavljanje finansijskih izveštaja koji ne sadrže materijalno značajno pogrešno prikazivanje nastalo usled pronevere ili greške.

Odgovornost revizora

Naša odgovornost je da na osnovu izvršene revizije izrazimo mišljenje o ovim finansijskim izveštajima. Reviziju finansijskih izveštaja izvršili smo u skladu sa Zakonom o reviziji i propisima u oblasti revizije važećim u Republici Srbiji. Ovi propisi zahtevaju da postupamo u skladu sa načelima profesionalne etike i da planiramo i izvršimo reviziju na način koji nam omogućava da steknemo razumno uverenje da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajno pogrešno prikazivanje.

Revizija podrazumeva primenu postupaka radi pribavljanja revizorskih dokaza o iznosima i obelodanjivanjima sadržanim u finansijskim izveštajima. Izbor postupaka zavisi od revizorskog prosuđivanja, uključujući procenu rizika od nastanka materijalno značajnog pogrešnog prikazivanja u finansijskim izveštajima, nastalog usled pronevere ili greške. Pri proceni ovih rizika, revizor ceni interne kontrole relevantne za sastavljanje i realno i objektivno prikazivanje finansijskih izveštaja Društva u cilju izbora adekvatnih revizorskih postupaka u datim okolnostima, a ne za potrebe izražavanja mišljenja o delotvornosti internih kontrola Društva. Revizija takođe obuhvata ocenu adekvatnosti primenjenih računovodstvenih politika i prihvatljivosti računovodstvenih procena koje je izvršilo rukovodstvo, kao i ocenu opštег prikaza finansijskih izveštaja.

Verujemo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dovoljan i adekvatan osnov za izražavanje mišljenja.

Mišljenje

Prema našem mišljenju, finansijski izveštaji u svim materijalno značajnim aspektima prikazuju realno i objektivno finansijsku poziciju Društva sa stanjem na dan 31. decembra 2016. godine, rezultate njenog poslovanja i tokove gotovine za godinu završenu na taj dan u skladu sa zahtevima Zakona o računovodstvu i računovodstvenim propisima važećim u Republici Srbiji.

Milivoje Nešović

Milivoje Nešović
Licencirani revizor

PricewaterhouseCoopers d.o.o.

PricewaterhouseCoopers d.o.o., Beograd

Beograd, 14. mart 2017. godine

BILANS USPEHA

Za godinu koja se završila na dan 31. decembra	2016 '000 RSD	2015 '000 RSD
POSLOVNI PRIHODI	4.128.590	3.790.483
Prihodi od prodaje robe	18.394	87.337
Prihodi od prodaje proizvoda i usluga	4.109.817	3.698.902
Drugi poslovni prihodi	379	4.244
POSLOVNI RASHODI	2.716.507	2.690.098
Nabavna vrednost prodate robe	16.354	81.409
Prihodi od aktiviranja učinaka i robe	5.308	4.322
Povećanje vrednosti zaliha nedovršenih i gotovih proizvoda i nedovršenih usluga	636	-
Smanjenje vrednosti zaliha nedovršenih i gotovih proizvoda i nedovršenih usluga	-	30.125
Troškovi materijala	416.815	412.991
Troškovi goriva i energije	655.013	611.155
Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi	557.229	526.522
Troškovi proizvodnih usluga	660.439	614.287
Troškovi amortizacije	187.214	191.113
Troškovi dugoročnih rezervisanja	14.344	9.017
Nematerijalni troškovi	215.043	217.801
POSLOVNI DOBITAK	1.412.083	1.100.385
Finansijski prihodi	31.229	24.177
Finansijski rashodi	4.439	13.579
Rashodi od uskladišavanja vrednosti ostale imovine koja se iskazuje kroz fer vrednosti kroz Bilans uspeha	1.111	8.187
Ostali prihodi	10.054	21.188
Ostali rashodi	18.321	13.119
Neto dobitak poslovanja koje se obustavlja, efekti promena računovodstvene grešaka iz ranijih godina	-	2.233
Neto gubitak poslovanja koje se obustavlja, efekti promena računovodstvene grešaka iz ranijih godina	993	-
DOBITAK PRE OPOREZIVANJA	1.428.502	1.113.098
Poreski rashod perioda	221.423	172.756
Odloženi poreski prihodi perioda	4.612	5.350
NETO DOBITAK	1.211.691	945.692

BILANS STANJA

	2016 '000 RSD	2015 '000 RSD
Na dan 31. decembra		
STALNA IMOVINA	1.964.315	2.028.192
Nematerijalna imovina	1.969	5.046
Nekretnine, postrojenja i oprema	1.954.380	2.015.180
Dugoročni finansijski plasmani	7.966	7.966
ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	7.159	5.361
OBRTNA IMOVINA	2.356.297	1.930.901
Zalihe	473.003	490.255
Potraživanja po osnovu prodaje	311.589	278.239
Druga potraživanja	10.011	10.724
Kratkoročni finansijski plasmani	1.522.245	1.027.085
Gotovinski ekvivalenti i gotovina	25.848	112.752
Porez na dodatu vrednost i Aktivna vremenska razgraničenja	13.601	11.846
UKUPNA AKTIVA	4.327.771	3.964.454
KAPITAL	3.883.375	3.617.376
Osnovni kapital	2.505.209	2.505.209
Rezerve	166.475	166.475
Neraspoređeni dobitak	1.211.691	945.692
DUGOROČNA REZERVISANJA I OBAVEZE	43.369	40.256
Dugoročna rezervisanja	43.369	40.256
ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	-	2.814
KRATKOROČNE OBAVEZE	401.027	304.008
Primljeni avansi, depoziti i kaucije	23.395	12.952
Obaveze iz poslovanja	276.225	227.532
Ostale kratkoročne obaveze	28.816	43.831
Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrednost	-	15.669
Obaveze za ostale poreze, doprinose i druge dažbine	68.413	3.653
Pasivna vremenska razgraničenja	4.178	371
UKUPNA PASIVA	4.327.771	3.964.454

**IZVODI IZ
FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA**

IZVEŠTAJ O TOKOVIMA GOTOVINE

Za godinu koja se završila na dan 31. decembra	2016 '000 RSD	2015 '000 RSD
TOKOVI GOTOVINE IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI		
Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti	4.096.198	3.847.656
Prodaja i primljeni avansi	4.086.636	3.816.307
Ostali prilivi iz redovnog poslovanja	9.562	31.349
Odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti	2.646.089	2.544.213
Isplate dobavljačima i dati avansi	1.879.674	1.816.151
Zarade, naknade zarada i ostali lični rashodi	556.245	525.391
Plaćene kamate	145	39
Porez na dobitak	155.847	184.120
Plaćanja po osnovu ostalih javnih prihoda	54.178	18.512
Neto priliv gotovine iz poslovnih aktivnosti (A)	1.450.109	1.303.443
TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI INVESTIRANJA		
Prilivi gotovine iz aktivnosti investiranja	18.292	5.834
Prodaja nematerijalne imovine, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava	-	217
Primljene kamate iz aktivnosti investiranja	18.292	5.617
Odlivi gotovine iz aktivnosti investiranja	618.516	158.600
Kupovina nematerijalne imovine, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava	123.356	84.846
Ostali finansijski plasmani (neto odlivi)	495.160	73.754
Neto odliv gotovine iz aktivnosti investiranja (B)	(600.224)	(152.766)
TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI FINANSIRANJA		
Prilivi gotovine iz aktivnosti finansiranja	-	-
Odlivi gotovine iz aktivnosti finansiranja	945.692	1.054.473
Isplaćene dividende	945.692	1.054.473
Neto odliv gotovine iz aktivnosti finansiranja (C)	(945.692)	(1.054.473)
Neto prilivi gotovine (A+B+C>0)		96.204
Neto odlivi gotovine (A+B+C<0)		(95.807)
Gotovina na početku obračunskog perioda	112.752	11.400
Pozitivne kursne razlike po osnovu prepraćuna gotovine	10.286	13.209
Negativne kursne razlike po osnovu prepraćuna gotovine	1.383	8.061
Gotovina na kraju obračunskog perioda	25.848	112.752

IZVEŠTAJ O PROMENAMA NA KAPITALU

Za godinu koja se završila na dan 31. decembra	Osnovni kapital '000 RSD	Rezerve '000 RSD	Neraspoređeni dobitak '000 RSD	Ukupni kapital '000 RSD
Stanje na dan 1. januara 2015.	2.505.209	166.475	1.054.473	3.726.157
Neto dobitak	-	-	945.692	945.692
Raspodela za dividende	-	-	(1.054.473)	(1.054.473)
Stanje na dan 31. decembra 2015.	2.505.209	166.475	945.692	3.617.376
Stanje na dan 1. januara 2016.	2.505.209	166.475	945.692	3.617.376
Neto dobitak	-	-	1.211.691	1.211.691
Raspodela za dividende	-	-	(945.692)	(945.692)
Stanje na dan 31. decembra 2016.	2.505.209	166.475	1.211.691	3.883.375

GRI INDEKS

#	Informacije	Strana u ovom Izveštaju		#	Informacije	Strana u ovom Izveštaju				
Strategija i analiza										
G4-1	Izjava generalnog direktora	1		G4-34	Struktura upravljanja organizacijom	7				
G4-2	Ključni uticaji	4–5		G4-35	Delegiranje odgovornosti o društvenim, ekonomskim i ekološkim temama	3, 7				
Profil organizacije										
G4-3	Naziv organizacije	2		G4-36	Odgovornost za ekonomska i socijalna pitanja	7				
G4-4	Osnovni brendovi, proizvodi i/ili usluge	2		G4-37	Mehanizam za komunikaciju akcionara i zaposlenih sa upravnim telom	7				
G4-5	Lokacija sedišta organizacije	34		G4-38	Struktura najvišeg upravnog tela	7				
G4-6	Broj zemalja u kojima organizacija posluje	34		G4-39	Predsedavajući upravnog tela	7				
G4-7	Priroda vlasništva i pravni oblik	2		G4-40	Proces izbora za učešće u upravnom telu	7				
G4-8	Tržišta na kojima organizacija posluje	34		G4-41	Kontrola sukoba interesa	8				
G4-9	Veličina organizacije	2, 13–14, 35–38		Uloga odbora direktora u kreiranju strategije održivog razvoja						
G4-10	Struktura zaposlenih	13–15		G4-42	Uloga direktora u kreiranju i razvoju politika i ciljeva održivog razvoja	7				
G4-11	Procenat zaposlenih na koje se odnosi kolektivni ugovor	34		Kompetence i ocena učinka odbora direktora						
G4-12	Lanac nabavke	22–24		G4-43	Unapređenje znanja odbora direktora o pitanjima održivog razvoja	8				
G4-13	Značajne promene u toku perioda izveštavanja	34		G4-44	Ocena učinka članova odbora direktora u odnosu na održivi razvoj	8				
Posvećenost eksternim inicijativama										
G4-14	Primena principa predostrožnosti (Rio Deklaracija)	3, 28		Uloga upravljačkog tela u upravljanju rizikom						
G4-15	Povelje, principi ili inicijative koje organizacija podržava	34		G4-45	Uloga upravljačkog tela u upravljanju pitanjima održivog razvoja	7–8				
G4-16	Članstvo u udruženjima koje organizacija smatra značajnim	34		G4-46	Uloga upravljačkog tela u reviziji pitanja održivog razvoja	7–8				
Materijalni aspekti i granice										
G4-17	Subjekti uključeni u konsolidovane finansijske izveštaje	46		G4-47	Učestalost sastanaka upravljačkog tela o pitanjima održivog razvoja	7–8				
G4-18	Postupak za definisanje sadržaja izveštaja	8–9		Uloga upravljačkog tela u upravljanju rizikom						
G4-19	Materijalni aspekti	9		G4-48	Revizija i usvajanje izveštaja o održivom razvoju	46				
G4-20	Ocena i granice materijalnosti unutar organizacije	9		Uloga upravnog tela u evaluaciji učinka u oblasti održivog razvoja						
G4-21	Ocena i granice materijalnosti van organizacije	9		G4-49	Proces komunikacije o ključnim pitanjima održivog razvoja	7				
G4-22	Efekat i razlozi korigovanja informacija datih u ranijim izveštajima	/		G4-50	Priroda i broj ključnih pitanja održivog razvoja i mehanizmi rešavanja	8–9, 13–15, 27–33				
G4-23	Promene u odnosu na prethodne periode izveštavanja	/		Naknade i podsticaji						
Uključivanje zainteresovanih strana										
G4-24	Lista aktera / zainteresovanih strana	8		G4-51	Politike naknada za upravno telo	8				
G4-25	Osnova za identifikaciju aktera / zainteresovanih strana	8		G4-52	Proces utvrđivanja naknade	8				
G4-26	Uključivanje zainteresovanih strana	8–9		G4-53	Uključivanje stavova stejkholdera u proces određivanja naknade	8				
G4-27	Ključne teme za zainteresovane strane i kako organizacija na njih odgovara	8–9		G4-54	Odnos najviše godišnje zarade prema medijani ukupne godišnje zarade svih zaposlenih	Informacije podležu ograničenjima poverljivosti u skladu sa politikom kompanije o izveštavanju				
Profil izveštaja										
G4-28	Period izveštavanja	34		G4-55	Odnos procenta uvećanja najviše godišnje zarade prema medijani procenta uvećanja za sve zaposlene					
G4-29	Datum prethodnog izveštaja	34		Etika i integritet						
G4-30	Ciklus izveštavanja	46		G4-56	Vrednosti i principi etičnog poslovanja	4				
G4-31	Kontakt za pitanja u vezi sa izveštajem	46		G4-57	Mehanizam za savetovanje u vezi sa etičkim i pravnim pitanjima organizacije	7–8				
G4-32	GRI indeks	39–44		G4-58	Mehanizam za prijavljivanje kršenja etičkih i pravnih normi organizacije	13				
G4-33	Verifikacija izveštaja	46								

GRI INDEKS
I IZVEŠTAVANJE O NAPRETKU

EKONOMSKI POKAZATELJI			
Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
Ekonomski učinak	G4-DMA	Pristup upravljanju	1–12
	G4-EC1	Direktna generisana i distribuirana ekonomska vrednost	2, 35–38
	G4-EC2	Finansijski uticaji i drugi rizici u vezi sa klimatskim promenama	5
	G4-EC3	Obaveze iz definisanog plana beneficia	13
Prisustvo na tržištu	G4-EC4	Značajna finansijska pomoć od vlade	Nije bilo
	G4-DMA	Pristup upravljanju	5, 13
	G4-EC5	Odnos najniže plate u kompaniji i minimalne zarade u Srbiji, prema polu	13, 34
	G4-EC6	Lokalno zapošljavanje i procenat top menadžmenta iz lokalne zajednice	14
Indirektni ekonomski uticaj	G4-DMA	Pristup upravljanju	2–3, 20–24
	G4-EC7	Razvoj i uticaj ulaganja u infrastrukturu	25
	G4-EC8	Značajni ekonomski uticaji	4, 14
Prakse nabavke	G4-DMA	Pristup upravljanju	20, 22–24
	G4-EC9	Procenat troška za lokalne dobavljače	22
POKAZATELJI ŽIVOTNE SREDINE			
Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
Materijali	G4-DMA	Pristup upravljanju	30
	G4-EN1	Korišćeni materijali, prema težini ili zapremini	30
	G4-EN2	Procenat korišćenih recikliranih ulaznih materijala	30
Energija	G4-DMA	Pristup upravljanju	28
	G4-EN3	Potrošnja energije u organizaciji	28
	G4-EN4	Potrošnja energije van organizacije	34
	G4-EN5	Specifična potrošnja energije	28
Voda	G4-EN6	Smanjenje potrošnje energije	28
	G4-EN7	Smanjenje zahtevane potrošnje energije u proizvodima	28
	G4-EN8	Ukupna potrošnja vode, prema izvoru	31
Biodiverzitet	G4-EN9	Izvori vode znatno pogodjeni korišćenjem vode	34
	G4-EN10	Procenat ili zapremina reciklirane i ponovo korišćene vode	31
Emisije	G4-DMA	Pristup upravljanju	32
	G4-EN11	Zemljište koje se nalazi uz ili u zaštićenim područjima	Kompanija nije vlasnik zemljišta uz ili u zaštićenim područjima
	G4-EN13	Zaštićena ili obnovljena staništa	32
	G4-EN14	Ukupan broj ugroženih vrsta sa Crvene liste IUCN-a i nacionalne liste koje imaju staništa na područjima obavljanja delatnosti	Na području obavljanja delatnosti nema zaštićenih vrsta sa Crvene liste IUCN-a
Otpadne vode i otpad	G4-DMA	Pristup upravljanju	28–29
	G4-EN15	Ukupne direktnе emisije gasova sa efektom staklene bašte (Područje 1)	28–29
	G4-EN16	Indirektnе emisije gasova sa efektom staklene bašte (Područje 2)	34
	G4-EN17	Ostale indirektnе emisije gasova sa efektom staklene bašte (Područje 3)	34
	G4-EN18	Specifična emisija gasova sa efektom staklene bašte	28–29
	G4-EN19	Smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte	28–29
	G4-EN20	Emisije supstanci koje uništavaju ozon	34
	G4-EN21	NO _x , SO _x i druge važne emisije	29
	G4-DMA	Pristup upravljanju	31–32
	G4-EN22	Otpadne vode	31–32
Otpadne vode i otpad	G4-EN23	Ukupna količina otpada i metode odlaganja	31–32
	G4-EN24	Broj velikih akcidentnih prosipanja materijala	34
	G4-EN25	Težina transportovanog, uvezenog, izvezenog ili obrađenog otpada koji se smatra opasnim prema uslovima Bazelske konvencije Aneks I, II, III i VIII, i procenat transportovanog otpada otpremljenog u inostranstvo	32
	G4-EN26	Identitet, veličina, zaštićeni status i vrednost s obzirom na biološku raznovrsnost voda i povezanih staništa koja su u znatnoj meri pogodena ispuštanjem i isticanjem vode iz organizacije	31

Proizvodi i usluge	G4-EN27	Obim ublažavanja uticaja na životnu sredinu proizvoda i usluga	32
	G4-EN28	Procenat preuzetih prodanih proizvoda i njihovih ambalažnih materijala po kategorijama	32
Usaglašenost	G4-EN29	Vrednost značajnih novčanih kazni i ukupan broj nenovčanih sankcija zbog ne-pridržavanja zakona i propisa iz oblasti zaštite životne sredine	Nije bilo
Opšte	G4-DMA	Pristup upravljanju	27
	G4-EN31	Ukupni troškovi i ulaganja u životnu sredinu	33
	G4-DMA	Pristup upravljanju	20, 22–24
Procena dobavljača na osnovu uticaja na životnu sredinu	G4-EN32	Procenat novih dobavljača koji su provereni pomoću kriterijuma uticaja na životnu sredinu	22–24
	G4-EN33	Značajni stvarni i potencijalni negativni uticaji lanca nabavke na životnu sredinu i preduzete mере	22–24
Žalbeni mehanizmi po osnovu životne sredine	G4-DMA	Pristup upravljanju	Uređeno kroz ISO 14001
	G4-EN34	Broj sporova u vezi sa uticajem na životnu sredinu koji su pokrenuti, obrađeni i rešeni putem formalnih mehanizama rešavanja sporova	Nije bilo
	G4-EN34	Broj sporova u vezi sa uticajem na životnu sredinu koji su pokrenuti, obrađeni i rešeni putem formalnih mehanizama rešavanja sporova	Nije bilo
DRUŠTVENI POKAZATELJI: PRAKSE ZAPOŠЉAVANJA I RADA			
Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
	G4-DMA	Pristup upravljanju	5, 13
Zapošljavanje	G4-LA1	Fluktuacija zaposlenih, po polu, starosti i mestu stanovanja	13–15
	G4-LA2	Beneficije za zaposlene koje nisu obezbeđene zaposlenima na određeno vreme ili zaposlenima sa nepunim ili delimičnim radnim vremenom	34
	G4-LA3	Povratak na posao i stopa zadržavanja posle odsustva radi nege deteta	15
Odnosi rada i rukovođenja	G4-LA4	Minimalni period obaveštavanja o značajnim promenama	Osam dana
	G4-DMA	Pristup upravljanju	16
Bezbednost i zdravlje na radu	G4-LA5	Procenat zaposlenih, zastupljenih u zajedničkim odborima za bezbednost i zdravlje na radu	100%, str. 18
	G4-LA6	Povrede na radu i odsustva	10, 16
	G4-LA7	Zaposleni na radnim mestima sa povećanim rizikom	34
	G4-LA8	Pitanja bezbednosti i zdravlja na radu obuhvaćena sporazumima sa sindikatima	18
Obuke i razvoj	G4-DMA	Pristup upravljanju	19
	G4-LA9	Prosečan broj trening sati po zaposlenom, po polu i kategoriji	19
	G4-LA10	Edukacija menadžmenta i zaposlenih koja omogućuje zapošljivost i upravljanje karijerom	19
	G4-LA11	Procenat zaposlenih koji dobijaju redovnu povratnu informaciju o učinku	34
Jednake mogućnosti	G4-DMA	Pristup upravljanju	13
	G4-LA12	Struktura upravljačkih tela i zaposlenih	13–15
Jednaka zarada za žene i muškarce	G4-DMA	Pristup upravljanju	13
	G4-LA13	Odnos osnovne zarade za žene i muškarce, po kategoriji zaposlenih	13
Ocena dobavljača u vezi sa radnim praksama	G4-DMA	Pristup upravljanju	20, 22–24
	G4-LA14	Procenat novih dobavljača procenjenih na osnovu radnih praksi	22–24
	G4-LA15	Značajni uticaji na radne prakse kroz lanac nabavke	22–24
Žalbeni mehanizmi u vezi sa radom	G4-DMA	Pristup upravljanju	13
	G4-LA16	Broj žalbi u vezi sa radnim praksama kroz formalne mehanizme komunikacije	Nije bilo
DRUŠTVENI POKAZATELJI: LJUDSKA PRAVA			
Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
	G4-DMA	Pristup upravljanju	7–11, 13
Investicije	G4-HR1	Ukupan broj i procenat značajnih investicija i ugovora koje uključuju odredbe o ljudskim pravima	Nije bilo
	G4-HR2	Ukupan broj sati obuke o ljudskim pravima	45 sati, str. 10
Zabranu diskriminacije	G4-HR3	Ukupan broj incidenata diskriminacije	Nije bilo
Sloboda udruživanja i kolektivno pregovaranje	G4-DMA	Pristup upravljanju	13
	G4-HR4	Mogućnost kršenja prava udruživanja i kolektivnog pregovaranja	72,94% zaposlenih su članovi Sindikata
Bezbednosne prakse	G4-HR7	Procenat osoblja bezbednosti obučenog o ljudskim pravima	100%
Ocena dobavljača po osnovu ljudskih prava	G4-DMA	Pristup upravljanju	20, 22–24
	G4-HR10	Procenat novih dobavljača koji su provereni po osnovu ljudskih prava	22–24
	G4-HR11	Značajni stvarni ili potencijalni negativni uticaji na ljudska prava u lancu nabavke	22–24
Žalbeni mehanizmi po osnovu ljudskih prava	G4-DMA	Pristup upravljanju	13
	G4-HR12	Broj žalbi po osnovu kršenja ljudskih prava kroz formalne mehanizme komunikacije	Nije bilo

GRI INDEKS
I IZVEŠTAVANJE O NAPRETKU

DRUŠTVENI POKAZATELJI: DRUŠTVO			
Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
Lokalne zajednice	G4-DMA	Pristup upravljanju	25
	G4-SO1	Primenjeni programi uključivanja lokalne zajednice, procene uticaja i razvojni programi	25–26
Antikorupcija	G4-SO2	Potencijalni ili aktualni negativni uticaji operacija na lokalne zajednice	4–5
	G4-DMA	Pristup upravljanju	7–11
	G4-SO3	Procenjeni rizik od korupcije	9
	G4-SO4	Komunikacija o antikorupciji	7, 10
	G4-SO5	Slučajevi korupcije i preduzete mере	Nije bilo
Javne politike	G4-DMA	Pristup upravljanju	7–10
	G4-SO6	Ukupna vrednost finansijskih i doprinosa u naturi političkim partijama, političarima i povezanim organizacijama	Nije bilo
Zabrana konkurenkcije	G4-DMA	Pristup upravljanju	7–11
	G4-SO7	Broj postupaka pokrenutih zbog ponašanja u suprotnosti sa načelom slobode konkurenkcije	34
Usaglašenost	G4-SO8	Vrednost značajnih novčanih kazni, i ukupan broj nenovčanih sankcija za nepoštovanja zakona	34
Ocena dobavljača po osnovu uticaja na društvo	G4-DMA	Pristup upravljanju	20–24
	G4-SO9	Procenat novih dobavljača koji su provereni na osnovu uticaja na društvo	20, 22–24
	G4-SO10	Značajni stvarni ili potencijalni uticaji na društvo u lancu nabavke	22–24
Žalbeni mehanizmi za društveni uticaj	G4-DMA	Pristup upravljanju	7–10, 25
	G4-SO11	Broj žalbi vezanih za uticaj na društvo kroz formalne žalbene mehanizme	Nije bilo
Društveni pokazatelji: odgovoran proizvod			
Aspekt	#	Indikator	Strana u ovom Izveštaju
Bezbednost i zdravlje klijenata	G4-DMA	Pristup upravljanju	20–21
	G4-PR1	Procenat značajnih kategorija proizvoda za koje se analizira uticaj na bezbednost i zdravlje	34
	G4-PR2	Broj neusaglašenosti sa propisima koji se tiču uticaja proizvoda na bezbednost i zdravlje	34
Obeležavanje proizvoda i usluga	G4-DMA	Pristup upravljanju	20–21
	G4-PR3	Informacije o proizvodima i uslugama zahtevane procedurama	100%, str. 20–21
	G4-PR4	Neusaglašenosti sa propisima koji se odnose na informacije o proizvodu i obeležavanje	Nije bilo, str. 20 – 21
	G4-PR5	Rezultati ispitivanja zadovoljstva klijenata	20–21
Marketinške komunikacije	G4-PR6	Prodaja zabranjenih ili kontroverznih proizvoda	Proizvodi se ne nalaze na listi zabranjenih proizvoda na tržištima na kojima kompanija posluje
	G4-PR7	Neusaglašenosti sa propisima u vezi sa komunikacijama i promocijom	Nije bilo
Privatnost klijenata	G4-PR8	Broj žalbi po osnovu kršenja zaštite privatnosti i gubljenja podataka o klijentima	Nije bilo
Usaglašenost	G4-DMA	Pristup upravljanju	20–21
	G4-PR9	Novčana vrednost velikih kazni za neusaglašenost sa propisima u vezi sa upotrebljom proizvoda i usluga	Nije bilo

IZVEŠTAVANJE O NAPRETKU – GLOBALNI DOGOVOR UN

10 principa Globalnog dogovora	Odgovarajući GRI indikatori	Strana u ovom izveštaju
Ljudska prava		
Princip 1: Kompanije treba da podrže i poštuju zaštitu međunarodno zagarantovanih ljudskih prava.	G4-HR1, G4-HR2, G4-HR4, G4-HR10, G4-HR11, G4-SO1, G4-SO2, G4-SO9, G4-SO10	4–5, 7–10, 13–25
Princip 2: Kompanije ne smeju da budu saučesnici u kršenju ljudskih prava.	G4-HR1, G4-HR2, G4-HR4, G4-HR10, G4-HR11	7–10, 13–24
Standardi rada		
Princip 3: Kompanije treba da podrže pravo na slobodno udruživanje i pravo na kolektivne ugovore.	G4-11, G4-LA4, G4-HR4	13–24, 39–44
Princip 4: Kompanije treba da eliminišu prinudni rad.	G4-HR6	Nije materijalno
Princip 5: Kompanije treba da zabrane dečiji rad.	G4-HR5	Nije materijalno
Princip 6: Kompanije treba da zabrane diskriminaciju u vezi sa zapošljavanjem i zanimanjem.	G4-10, G4-LA1, G4-LA2, G4-LA3, G4-LA5, G4-LA6, G4-LA7, G4-LA8, G4-LA9, G4-LA10, G4-LA11, G4-LA12, G4-LA13, G4-LA14, G4-LA15, G4-HR3	13–24, 39–44
Zaštita životne sredine		
Princip 7: Kompanije treba da preuzimaju mere predostrožnosti u vezi sa životnom sredinom.	Zaštita životne sredine	27–34
Princip 8: Kompanije treba da preuzimaju mere radi promocije odgovornosti za životnu sredinu.	Zaštita životne sredine	27–34
Princip 9: Kompanije treba da ohrabre razvoj i širenje tehnologija koje čuvaju životnu sredinu.	Zaštita životne sredine	27–34
Antikorupcija		
Princip 10: Kompanije treba da učestvuju u borbi protiv korupcije na svim nivoima, uključujući iznuđivanje i podmićivanje.	G4-SO3, G4-SO6	7–10, 39–44

Prvi Izveštaj o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju, za 2010. godinu, objavili smo 2011. godine, i sedmogodišnje iskustvo u prezentovanju naše posvećenosti da u kompaniji i okruženju progresivno kreiramo zajedničke vrednosti, doprinelo je postojanom unapređenju strukture i sadržaja godišnjih izveštaja TITAN Cementare Kosjerić. Koncepciju ovog dokumenta uspostavljamo prema okolnostima u kojima se razvija poslovanje i sugestijama svih zainteresovanih strana, a ocena materijalnosti, koju kompanija sprovodi kroz dijalog sa predstvincima stejkholdera, usaglašena je sa strategijom TITAN Grupe i njenim prioritetima.

Izveštaj za 2016. godinu pripremljen je u skladu sa Smernicama izveštavanja o održivosti G4 Globalne inicijative za izveštavanje (GRI), kao i standardima Međunarodnog saveta za integrисано izveštavanje (IIRC). Dodatni standard kompanija je primenila kako bi svim zainteresovanim stranama obezbedila sveobuhvatnu sliku svog poslovanja i uticajā na društvo. Informacije o bezbednosti i zdravlju na radu i zaštiti životne sredine usaglašene su sa standardima cementne industrije i odgovarajućim protokolima Svetskog poslovog saveta za održivi razvoje (WBCSD) – Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI). Integrисани izveštaj prati Globalne ciljeve održivog razvoja, u skladu sa prioritetima kompanije.

Integrисани izveštaj za 2016. godinu obuhvata materijalne teme, vezane za postrojenje u Kosjeriću (fabrika cementa i rudnici), dok konsolidovani finansijski izveštaji kompanije, koji nisu deo ovog Izveštaja, uključuju i čerku-kompaniju: TCK Montenegro, koja posluje u Crnoj Gori i bavi se komercijalnim poslovima.

Neke informacije, predviđene Smernicama Globalne inicijative za izveštavanje, nije moguće predstaviti zbog ekonomskih i društvenih okolnosti u kojima kompanija posluje. U skladu sa korporativnim vrednostima i primenjenim poslovnim modelom, kompanija prati tendencije i mogućnosti za potpunije izveštavanje. U kreiranju Izveštaja i ove godine učestvovaо је Tim za društveno odgovorno poslovanje TITAN Cementare Kosjerić, čime je omogućено uključivanje svih relevantnih tema iz pozicije eksperata, dok je Odbor za DOP revidirao i odobrio Izveštaj, uz podršku profesionalaca iz TITAN Grupe. O Odboru za društveno odgovorno poslovanje može se pročitati u odeljku „Upravljanje vrednostima“.

Posvećena stalnom unapređenju nivoa transparentnosti i izveštavanja, kompanija ovaj pristup realizuje u komunikaciji sa zainteresovanim stranama. Izveštaj za 2016. godinu prati okvir integrисаног izveštavanja, Međunarodnog saveta za integrисано izveštavanje, i ispunjava zahteve GRI G4 za „napredni nivo primene“, što su utvrdili i nezavisni revizori, iz revizorske kuće E&Y Serbia. Njihova izjava o pregledu deo je ovog Izveštaja.

Dodatne informacije, pitanja i sugestije:

csr@titan.rs

Ljiljana Spasojević Tošović,
menadžer za ljudske resurse

Više informacija o kompaniji:

www.titan.rs

Više informacija o integrисаном izveštavanju:

www.integratedreporting.org

Više informacija o Globalnoj inicijativi za izveštavanje:

www.globalreporting.org

Building a better
working world

Ernst & Young d.o.o. Beograd
Španskih boraca 3
11070 Beograd, Srbija
Tel: +381 11 2095 800
Fax: +381 11 2095 891
ey.com/rs

NEZAVISNI IZVEŠTAJ O OGRANIČENOM PREGLEDU

RUKOVODSTVU TITAN CEMENTARE KOSJERIĆ D.O.O KOSJERIĆ

Izveštaj o održivom razvoju za 2016. godinu (u daljem tekstu: „Izveštaj“) društva Titan Cementara Kosjerić d.o.o. Kosjerić (u daljem tekstu: „Društvo“) je pripremljen od strane rukovodstva Društva koje je odgovorno za prikupljanje i prezentaciju informacija koje su u njemu sadržane. Naša odgovornost zasniva se na sprovođenju ograničenog uveravanja posebnog obima na Izveštaj koji je pripremljen u skladu sa sveobuhvatnim nivoom izveštavanja u skladu sa Smernicama izveštavanja o održivosti G4 Inicijative o globalnom izveštavanju (u daljem tekstu: „GRI G4“). Naša odgovornost u obavljanju našeg angažovanja uveravanja je isključivo prema rukovodstvu Društva i u skladu je sa projektom zadatkom koji smo dogovorili. Ne prihvatomamo niti preuzimamo odgovornost i za bilo koju drugu svrhu prema bilo kom drugom licu ili organizaciji. Svako pozivanje bilo kojeg trećeg lica na ovaj Izveštaj je na sopstveni rizik i odgovornost.

Rukovodstvo Društva je odgovorno za pripremu Izveštaja u skladu sa GRI G4. Dodatno, rukovodstvo Društva je odgovorno za interne kontrole koje su dizajnirane i implementirane kako bi sprečile da Izveštaj sadrži materijalno pogrešne iskaze. Pored toga, rukovodstvo Društva je odgovorno da obezbedi da je dokumentacija koja nam je dostavljena potpuna i tačna. Rukovodstvo Društva je takođe odgovorno za održavanje sistema internih kontrola koji u razumnoj meri obezbeđuje da gore navedena dokumentacija ne sadrži materijalno značajne pogrešne iskaze nastale usled prevarne radnje ili greške.

OBIM ANGAŽOVANJA I KRITERIJUMI

Angažovanje uveravanja planirano je i izvršeno u skladu sa Međunarodnim standardom za angažovanja uveravanja osim revizije i pregleda istorijskih finansijskih informacija (u daljem tekstu „ISAE 3000-revidiran“) sa ciljem sticanja ograničenog uveravanja na:

1. Tačnost i kompletност kvantitativnih podataka i verodostojnost kvalitativnih informacija koje se odnose na GRI G4 Opšte standardne podatke, zahtevane prema sveobuhvatnom nivou izveštavanja.
2. Tačnost i kompletност kvantitativnih podataka (indikatora performansi) i verodostojnosti izjava (GRI G4 Podaci o pristupu upravljanju- GRI G4 „DMA“) koji se odnose na GRI G4 Specifične standarne podatke, a koji odgovaraju aspektima koji su materijalni u najvećoj meri kao što je to prikazano u analizi materijalnosti Društva.
3. Usklađenost Izveštaja koji je pripremljen u skladu sa sveobuhvatnim nivoom izveštavanja sa odgovarajućim zahtevima GRI G4 smernica izveštavanja o održivosti.

OBAVLJENI POSTUPCI

U cilju formiranja zaključaka, naše procedure bile su zasnovane (ali nisu ograničene), na sledećem:

- Sprovedenim razgovorima sa predstavnicima rukovodstva Društva kako bismo stekli razumevanje procesa, politika i aktivnosti u oblasti korporativne odgovornosti tokom izveštajnog perioda.
- Pregledu informacija kako bismo potkreplili podatke i iskaze u vezi sa održivim poslovanjem Društva tokom 2016. godine, predstavljenih u Izveštaju.
- Pregledu procesa u Društvu kako bi utvrdili materijalna pitanja koja treba uključiti u Izveštaj, zastupljenost ovih materijalnih pitanja u okviru Izveštaja kao i materijalnih pitanja koja su zastupljena u medijima i izveštajima o održivosti odabrane konkurenkcije.
- Razgovorima sa stručnjacima koji su odgovorni za upravljanje, upoređivanje i pregled podataka koja se odnose na GRI G4 Opšte i Specifične standardne podatke u okviru našeg angažovanja, a za potrebe internog i javnog izveštavanja.
- Pregledu relevantne dokumentacije i sistema izveštavanja, uključujući alate za upoređivanje, korišćene modele i smernice.
- Pregledu Izveštaja u smislu adekvatnog obelodanjivanja GRI G4 Opštih i Specifičnih standardnih podataka u okviru našeg angažovanja koji uključuje diskusiju o ograničenjima i prepostavkama koje se odnose na način na koji su podaci predstavljeni.
- Pregled GRI G4 Sadržaja Indeksa kao i navedenih referenci i njihovu usklađenost sa zahtevima sveobuhvatnog nivoa izveštavanja.

NIVO UVERAVANJA

Naše procedure su kreirane sa ciljem dobijanja ograničenog uveravanja (kao što se navodi u ISAE 3000-revidiran) na osnovu kojeg smo formirali naše zaključke. Obim ovih procedura je manji od onih čiji je cilj dobijanje razumnog nivoa uveravanja i iz tog razloga, pribavljen je niži nivo uveravanja.

OGRANIČENJA NAŠEG PREGLEDA

- Naš pregled je bio ograničen na verziju Izveštaja na srpskom jeziku. U slučaju nekonistentnosti u prevodu između srpske i engleske verzije Izveštaja, kada su u pitanju naši zaključci, verzija na srpskom jeziku biće merodavna.
- Ne iskazujemo uverenje koje se odnosi na buduće informacije kao što su procene, očekivanja ili ciljevi kao ni njihova ostvarljivost.
- Obim našeg angažovanja nije uključivao pregled aktivnosti ili učinke trećih lica niti prisustvovanje aktivnostima angažovanja zainteresovanih strana.
- Naš pregled nije uključivao testiranje informacionih sistema Društva koji su korišćeni ili na kojima se zasnivalo prikupljanje i grupisanje podataka.

ZAKLJUČCI

Na osnovu našeg pregleda i u skladu sa projektnim zadatkom i ograničenjima našeg angažovanja, iznosimo sledeće zaključke. Naši zaključci su zasnovani na adekvatnoj primeni odabranih kriterijuma i potrebno ih je tumačiti zajedno sa datim paragrafom „Obavljeni postupci“.

1. Koliko su kompletni i tačni kvantitativni podaci i koliko su verodostojne kvalitativne informacije koje se odnose na GRI G4 Opšte standardne podatke koji su u okviru našeg obima angažovanja?

- Nismo došli do saznanja koja bi ukazivala da Društvo, prema postavljenim granicama i u periodu izveštavanja na koji se Izveštaj odnosi, nije uključilo kvantitativne podatke u Izveštaj koji se odnose na GRI G4 Opšti standardni podaci, a koji su u okviru našeg obima angažovanja.
- Nismo došli do saznanja koja bi ukazivala da postoje greške ili nepravilnosti u upoređivanju kvantitativnih podataka koji se odnose na GRI G4 Opšte standardne podatke koji su u okviru našeg obima angažovanja ili u prenošenju ovih podataka u Izveštaj, koji bi imali materijalni uticaj na način na koji su predstavljeni.
- Pregledali smo informacije i objašnjenja izabranih iskaza rukovodstva (kvalitativne informacije) koje se odnose na GRI G4 Opšte standardne podatke, kao što su predstavljene u Izveštaju, i za iste nismo imali saznanja o materijalnim nepravilnostima.
- Nismo došli do saznanja koja bi nas navela da zaključimo da je analiza materijalnosti nepravilno prikazana na osnovu sprovedenih procedura Društva.

2. U kojom meri su kompletni i tačni kvantitativni podaci (indikatori performansi) i koliko su verodostojni iskazi (GRI G4 Podaci o pristupu upravljanju) koji se odnose na GRI G4 Specifične standardne podatke koji su u okviru našeg obima angažovanja?

- Nismo došli do saznanja koja bi ukazivala da Društvo, u skladu sa definisanim granicama za svako materijalno pitanje i u izveštajnom periodu na koji se Izveštaj odnosi, nije uključilo kvantitativne podatke (indikatore performansi) u Izveštaj koji je u skladu sa GRI G4 Specifičnim standardnim podacima koji su u okviru našeg angažovanja.
- Nismo došli do saznanja koja bi ukazivala da postoje greške ili nepravilnosti u upoređivanju kvantitativnih podataka koji se odnose na GRI G4 Specifične standardne podatke koji su u okviru našeg angažovanja ili u prenošenju ovih podataka u Izveštaj, koji bi imali materijalni uticaj na način na koji su predstavljeni.
- Pregledali smo informacije i objašnjenja izabranih iskaza rukovodstva (GRI G4 Podaci o pristupu upravljanju) koje se odnose na GRI G4 Specifične standardne podatke predstavljenih u Izveštaju, i za iste nismo imali saznanja o materijalnim netačnostima.

3. Da li Izveštaj ispunjava zahteve sveobuhvatnog nivoa izveštavanja u skladu sa smernicama GRI G4?

- Na osnovu našeg pregleda, nismo došli do saznanja koja bi ukazivala da Izveštaj ne ispunjava zahteve sveobuhvatnog nivoa izveštavanja u skladu sa smernicama GRI G4.

NEZAVISNOST

Sproveli smo angažovanje uveravanja u skladu sa Međunarodnim standardima za angažovanja, posebno u skladu sa „ISAE 3000-revidiran“. Ovi standardi zahtevaju usklađenost sa etičkim standardima kao i planiranje i sprovođenje angažovanje uveravanja kako bismo dobili ograničeno uveravanje o predmetu navedenom iznad.

Primenjujemo Međunarodni standard za kontrolu kvaliteta 1 (ISQC 1) i shodno tome, održavamo robustan sistem kontrole kvaliteta uključujući politike i procedure kojima dokumentujemo usaglašenost sa relevantnim etičkim i profesionalnim standardima i zahtevima zakona i regulative.

Usklađeni smo sa zahtevima za nezavisnošću i drugim etičkim zahtevima IESBA Etičkog kodeksa za profesionalne računovode koji utvrđuje osnovne principe integriteta, objektivnosti, profesionalne kompetentnosti i dužne pažnje, poverljivosti i profesionalnog ponašanja.

Beograd, 15. jun 2017. godine

Oliver Andrijašević

Olivera Andrijašević
Ovlašćeni revizor
za Ernst & Young d.o.o. Beograd

